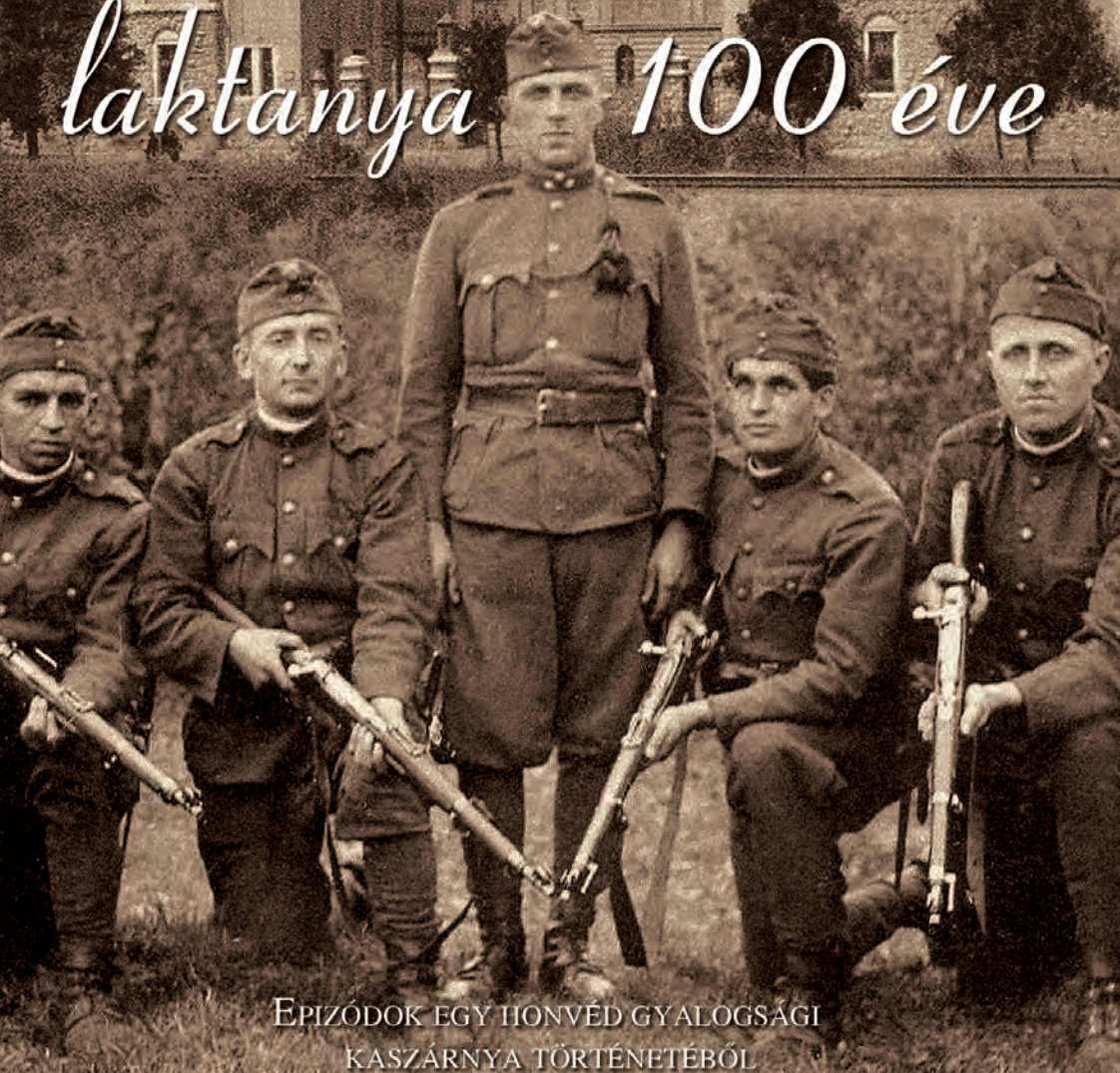

M. TÓTH GYÖRGY

A Petőfi Sándor lakotanya 100 éve

EPIZÓDOK EGY HONVÉD GYALOGSÁGI
KASZÁRNYA TÖRTÉNETÉBŐL

M. TÓTH GYÖRGY

A Petőfi Sándor laktanya 100 éve

EPIZÓDOK EGY HONVÉD GYALOGSÁGI
KASZÁRNYA TÖRTÉNETÉBŐL

ÍRTA ÉS ÖSSZEÁLLÍTOTTA: M. Tóth György

A laktanya-történeti összefoglaló elkészítéséhez adott segítségével köszönet illeti a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest Főváros Levéltára, a Budapest Gyűjtemény levéltári, irattári, dokumentumgyűjteményi, fotógyűjteményi szakembereit. A szerző külön köszönetet mond dr. Bonhardt Attila ezredesnek, a HM HIM Hadtörténelmi Levéltár és Irattár igazgatójának, dr. Déry Attila Ybl-díjas építészmérnök-építészettörténésznek, valamint Babucs Zoltán, dr. Lugosi József nyugállományú ezredes és dr. Ravasz István alezredes hadtörténésznek, valamint dr. Kiss Gábor százados főlevéltárosnak, akik kutatási anyagaikkal voltak segítségére.

FOTÓ ÉS ILLUSZTRÁCIÓ:

HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum

HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató

Közhasznú Nonprofit Kft.

Budapest Főváros Levéltára

Szantner Gábor gyűjteménye

Dévényi Veronika

Gémes Ildikó százados

Rácz Tünde

Szabó Lajos zászlós

KIADJA: a Magyar Honvédség vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár

FELELŐS KIADÓ: Kun Szabó István dandártábornok, parancsnok

TERVEZŐSZERKESZTŐ: Gróf István

NYOMDAI KIVITELEZÉS: a HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató

Közhasznú Nonprofit Kft. nyomdája

FELELŐS VEZETŐ: Németh László ágazati igazgató

Tartalom

Ajánlás 4

Előszó 5

Beszállásolás és laktanyaépítés 7

Garnizon, a századforduló Budapestje 15

Építési napló 25

A m. kir. 30. honvéd gyalogezred 39

A m. kir. 29. honvéd gyalogezred 45

A hálás utókor 51

Epilógus 76

Ajánlás

Mielőtt a kézben tartott műnek méltatásába kezdenék, engedje meg a Kedves Olvasó, hogy néhány szót ejtsek alakulatunkról, a Magyar Honvédség vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandárról, melynek katonái nap mint nap a Petőfi Sándor laktanya falai között teljesítik katonai szolgálatukat.

Dandárunk kitüntetett helyet foglal el a katonai alakulatok sorában, hisz a szerteágazó feladatrendszerén túl fővárosunk helyőrségi feladatait is el kell látnia, ami a katonai szolgálat mellett számos olyan értéket is rejt, mint például a hagyományok őrzése, ápolása. Ebből fakadóan szervezetünknek mindig is ötvöznie kell az új generációs katonai képességeket a „régiek” eszméivel, erényeivel. Ehhez pedig az szükséges, hogy tisztában legyünk hadtörténelmünkkel, ismerjük elődeink útját, tudjuk a minket körülvevő falak eredetét.

Mindezek megismeréséhez kaptunk egy újabb lehetőséget eme könyv létrejöttével, amiért köszönettel tartozunk a szerzőnek, aki idejét nem sajnálva kutatásba kezdett azzal a céllal, hogy emléket állítson egy – immár a mi alakulatunk életét is meghatározó – történelmi objektumnak.

Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc egyik ikonja, a költő Petőfi Sándor nevét viselő laktanya fontos bázisa a dandárnak, többek között itt található az alakulat parancsnoksága és tőrzse is. De nemcsak emiatt illeti megbecsülésünk e helyet. Épületei Budapest helyi védettségű értékeinek számítanak, szemlélve őket a múlt század korát idézik annak patinájával és stílusjegyeivel.

Mint a laktanya jelenlegi „beszállásolt” alakulata, az MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár parancsnokaként, valamint Budapest helyőrségparancsnokaként tisztelettel ajánlom e könyvet mindazoknak, akik fontosnak és érdekesnek találják helyőrségünk egyik nagy múltú laktanyájának történetét. Kívánom, hogy sorait olvasva az Olvasónak sikerüljön átélni azt az érzést, ami a laktanya falai között hatja át az itt szolgáló katonát vagy egy betérő kedves látogatót.

Kun Szabó István dandártábornok

Előszó

A budapesti, Budaörsi úti magyar királyi (továbbiakban: m. kir.) honvéd gyalogsági laktanya első nevét az osztrák császártól és apostoli magyar királytól, IV. Károlytól kapta, kapuja felett 1919-ben néhány hónapig a német szociáldemokrata „munkáscsászár”, Bebel neve díszelgett, a második világháború után pedig a forradalom és szabadságharc költőjéről, Petőfi Sándorról nevezték el.

Jelent már meg számos igényes munka Budapest helyőrségről, a székesfővárosi tér-, illetve városparancsnokságról, ám e szervezeteknek olykor szállást adó, több keresztelőt megélt kincstári kaszárnyáról egy sem. Márpedig százéves épületeinek története a kiegyezés utáni magyar hadtörténelem elválaszthatatlan része. De nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a székesfőváros a XIX. század végén, a XX. század elején szerves világvárosi fejlődésen ment keresztül, s az egyre-másra épülő bérházakkal, középületekkel szorosan körbevett, közös hadseregbeli és magyar királyi kaszárnyák egyszeriben Budapest szívében találták magukat. Így azután a katonaság mindennapi tevékenységéhez új színtereket, az addigra már városhatárnak számító új területeket kellett keresni.

A Kedves Olvasó elé eredeti megfogalmazásban tárom a laktanya felépítésének fellelt irattári anyagait, a magyar hadtörténelemben oly fontos, mégis ritkán idézett beszállásolási és más törvényeket, s nemkülönben azon volt gyalogezredbeli katonák, valamint mai hadtörténészek által írt munkákat, amelyek a Budaörsi úti kaszárnyába valaha is megfordult hős elődökről szólnak.

Illusztrációink – bár nem mindegyikük „szól” a Petőfi Sándor laktanyáról – erősítik ama korrajz kontúrjait, amelyben katonaelődeink éltek.

A laktanyában manapság az MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár állomásozik. Ahol egykor a m. kir. honvédség bakái masíroztak, most a Magyar Honvédség 32. Nemzeti Honvéd Díszegységének történelmi időket idéző koronaőrei, palotaőrei, díszelgői és a dandár színes szakmai palettájának képviselői, rendészek, híradók, logisztikusok vonulnak rendre. Ők, a ma katonái, emlékezni és emlékeztetni akarnak hős elődeikre. Törekvéseik jegyében született meg e laktanya-történeti összefoglaló, egy építési napló, amelynek első lapjait 1912-ben írta báró Hazai Samu vezérezredes, honvédelmi miniszter.

M. Tóth György

Beszállásolás és laktanyaépítés

„Laktanya oly épület, mely kizárólag beszállásolás céljaira van szánva s a férőhelyekre és egyéb minőségre nézve, a rendeleti úton meghatározandó követelméseknek lényegileg megfelel.” Az első, a magyar honvédségre is kötelező beszállásolási törvénycikkből idéztünk, amelyet a kiegyezés utáni új államalakulat, az Osztrák–Magyar Monarchia uralkodója szentesített 1879-ben. Napjainkban persze közhely, hogy a katona békeidőbeli tevékenységének mindennapi színtere a laktanya. Pedig az állandó, béke idején is fenntartott katonaság laktanyabeli elszállásolása még a XVIII. század végi Európában sem volt általános. A Habsburg Birodalomban (egyszersmind a Magyar Királyság területén) is alig néhány kaszánya létezett. A szinte mindig úton lévő, fegyverben álló katonákat többnyire nyílt helyeken, erődökben, alkalmilag kiválasztott településeken, házaknál szállásolták el. Ez a civil lakosságnak is nagy terhet jelentő szisztéma nehezítette a katonaság azonnali mozgósíthatóságát, a katonai fegyelem fenntartását, a katonák mindennapi tevékenységének ellenőrizhetőségét.

A M. KIR. HONVÉDELMI MINISZTÉRIUM.

A M. KIR. HONVÉD FŐPARANCSNOKSÁG.

A garnizonok, a laktanyák kialakítása mindig is függött a legmagasabb szintű szabályozásoktól, uralkodói elhatározásoktól. Magyarországon az 1848/49-es forradalom és szabadságharc történelmi pillanatával, a magyar honvédsereg megalakítása után, az 1867-es kiegyezéssel járt együtt haderő-szervezési fordulat. Az uralkodó, I. Ferenc József császár és király 1868-ban adta legfelsőbb áldását a véderőről (XL.), a honvédségről (XLI.) és a népfelkelésről (XLII.) szóló törvénycikkekre. A XLI. törvénycikk szerint „háború idején a közös haderő támogatására és belvédelemre, béke idejében pedig a belső rend és biztonság fenntartására” hivatott, csupán gyalogos- és lovascsapatokból megalakított honvédségnek második vonalbeli szerepet szántak, akárcsak az „osztrák oldalon” hasonló céllal megalakított k. k. Landwehr-nek. Mindez azt jelenti, hogy az összbirodalmi érdekek szempontjából a császári és királyi (továbbiakban: cs. és kir.), vagyis a közös hadsereg kiegészítő részéről, a nem közös érdekeket tekintve pedig a Magyarország fegyveres erejét képező honvédségről szólt az új szabályozás.

Mint írtuk, 1879-ben megalkották a közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség beszállásolásáról szóló XXXVI. törvénycikket. A későbbi évek-tizedek laktanya-építési szempontjaira is ható törvény szövegének írói – ahogy az dukál egy első ízben elvégzett szabályozáshoz – akkurátusan foglalták össze a részleteket. „Az álló hadsereg (haditengerészet), Ő Felsége mint

legfőbb hadúr által 1870-ik évben elrendelt állandó béke-elhelyezésének végrehajtása, a közös hadügyminister által, a honvédelmi miniszterrel egyetértőleg eszközöltetik. Új elhelyezési állomások kijelölése, valamint általában az állandó béke-elhelyezés minden megváltoztatása, a közös hadügyminister és a honvédelmi miniszter meghallgatása után, Ő Felsége meghagyása alapján történik. A honvédség elhelyezése Ő Felsége jóváhagyásával, a honvédelmi miniszter által fogantatosítatik” – ad képet a korabeli haderőszervezés némely mozzanatairól az idézett törvénycikk.

A törvényalkotók a beszállásolás alapfogalmait is rögzítették. Eszerint: „Állandó azon beszállásolás, mely a megállapított állandó békeelhelyezés alapján fogantatosítatik. Ideiglenes beszállásolás az, a mely átvonulásoknál, összpontosításoknál, fegyvergyakorlatoknál és kirendeléseknél s általában ideiglenes alkalmakkor, ezek tartamára lép életbe.

Ha egy és ugyanazon épületben legalább fél század gyalogság vagy vadászcsapat, egy szakasz lovasság, vagy külön elhelyezett lovassági kiegészítőkeret, fél üteg tábori tüzérség, fél század vartüzérség, vagy egy hegyi üteg, egy fél vagy egy tartalékszázad hadmérnöki és utászcsapat, egy tábori század szerkesztőcsapat, vagy egy honvédkeret (vagyis legalább egy taktikai alosztály) beszállásolására szükséges helyiségek engedtetnek át, melyekhez azonban az ugyanazon épületben netán található tiszt lakások, raktárak, őrszobák és egyéb

A MÁRIA TERÉZIA LAKTANYA VOLT BUDAPEST HÁZIEZREDE, A 32-ESEK SZÁLLÁSHELYE.

mellékszükségletek hozzá nem számíthatók, az ily beszállásolás közösnek neveztetik. Ellenkező esetben a beszállásolás egyenkénti.

Az altisztek és a többi legénység szállásaiért, valamint az istállókért, a katonai igazgatás által fizetendő napi megtérítések következő összegekben állapítatnak meg:

Egy legény elszállásolásáért laktanyában: a hajlékért 3,5 kr., a bútorért 0,2 kr., a fűtésért és a világításért 1,3 kr., az ágyért 1,0 kr. Egy ló elhelyezéséért lak-

A CS. ÉS KIR. 32. GYALOGEZRED KATONÁI A MÁRIA TERÉZIA LAKTANYÁBAN.

tanyában: a hajlékért 3,0 kr., eszközökért 0,4 kr., világításért 0,3 kr. Közös beszállásolásnál a trágya a katonai igazgatásé, az egyenkénti beszállásolásnál pedig az istálló átengedőjéé marad.”

Érdekességgként említjük meg: egy feltételezett monarchiabeli „vásárlókosár” szerint 1 kilogramm liszt 43 fillérbe, 1 kilogramm kenyér 30 fillérbe, 1 liter

tej 20–28 fillérbe, a tojás darabja átlag 6 fillérbe, 1 liter tejföl 1 koronába, 1 kilogramm marhahús átlag 1 korona 20–60 fillérbe került.

A 134 évvel ezelőtti napvilágot látott törvénycikk rendelkezik „az állandó beszállásolásnál, a csapatok számára megkívántató iroda-, iskola-, őr-, ügyelői (Inspection)-szobák, börtön-, pénztári-szobák, raktárak, kocsiszín- és műhely-helyiségekről és ezek berendezéséről” is. Nézzük!

„Irodák a legénység szállásaitól elkülönítve legyenek és a hol azok a lakszobákkal egybekötve, külön bejárással bírjanak.

Minden irodaszoba megfelelő nagyságú, közvetlen világossággal ellátva, fűthető és bezárható legyen.

Minden iskolaszoba elegendő férőhellyel (1,6 négyszögméter térfogatot számítva minden tanulóra) bírjon; világos, fűthető legyen, és külön bejárattal bírjon.

Laktanyákban, melyek egy zászlóaljnak, egy lovas- vagy tüzérosztálynak vagy négy szekeresz-századnak megfelelő férőhellyel bírnak, torna- és vívógyakorlatokra külön helyiség jelölendő ki.

Egy őrszobának egy őrs (3 legény) számára 15 négyzetméter térfogatúnak kell lenni. Több ily őrs számára szánt őrszobában, a térfogat minden egyes őrsre 10 négyzetméterrel számítandó.

KIKÉPZÉS AZ I. FERENC JÓZSEF HONVÉD GYALOGSÁGI LAKTANYÁBAN, 1912-BEN.

Ha az őrszobák a csapat szállásául szolgáló épületben vannak, azok a főbejárásnál helyezendők el.

Minden őrszoba közvetlen világossággal bírjon.

A tisztí őrszoba a legénységi őrszoba közvetlen közelében legyen és a lakható szoba kellékeivel bírjon.

Tisztek és orvosok felügyelői szobái, szintén a lakható szobák minden kellékeivel bírjanak.

Minden helyőrségi állomáson a legénység állományának 2%-ra, legénységi közös börtönnek és az altisztek állományának 6%-ra altiszti börtönnek, s azon felül a legénység állományának 2%-ra magán és sötét börtönöknek kell lenni.

Minden börtönhelyiség különbség nélkül, világos és megfelelően tágas legyen.

Magánbörtönök ablaktáblákkal látandók el, hogy azokat sötét börtönökké lehessen átváltoztatni.

Ha több magánbörtön van egymás mellett, mindnyája egy közös, elzárható folyosóra nyíljék.

Az összes börtönök kívülről fűtendők.

Az összes börtönablakok erős ráccsal látandók el, és oly magasra helyezendők, vagy akképp burkolandók, hogy sem a börtönből a kilátás, sem azokba a betekintés lehetséges ne legyen.

Oly helyőrségeknél, hol a csapatpénztárak az adóhivataloknál el nem helyezhetők, vagy a hol pénztári közös helyiség nem létezik, minden egyes – önálló pénztári kezelésre kötelezett – csapattest részére megfelelő pénztári helyiség is rendelkezésre adandó.

Ily pénztári helyiség csak egy bejáratral, továbbá boltozattal és egy belső vas-, valamint egy külső fa-ajtóval bírjon, melyek mindegyikére 2 vagy 3 lakat alkalmazható legyen.

Az ablakok erős ráccsal és belülről vas-ablaktáblákkal látandók el.

A ruházat, felszerelés, fegyverzet, lőszer, hátszló- és igásló-szerszám, továbbá a járművek elhelyezésére, a csapatoknak a szükséges raktárak és szekérszínek minden osztály, illetőleg csapattest részére, a szükséges mérvben átengedendők.

A ruházat, felszerelés, fegyverzet, lőszer, hátszló- és igásló-szerszámok tartására szolgáló raktárak, szárazak, szellőztethetők, tűzmentesek és zárhatók, ablakaik pedig rudakkal és drótráccsal ellátva legyenek.

Az alosztályok számára szolgáló raktárak, az alosztály férőhelyeinek közelében és ha lehetséges, ezen férőhelyekkel kapcsolatban legyenek.

A hadszer-készletek (Augmentationsvorräthe) elhelyezésére szánt raktáraknál, a kezelés céljából, a mennyiben lehetséges, elzárható udvaroknak is kell lenni.

A járművek számára szükséges színek tűzmentesek, tetővel ellátva és zárhatók legyenek.

5. A béke- és haditáska-lőszerkészlet elhelyezésére szolgáló raktárak biztonsága végett, ezek a közigazgatósági hatóságokkal egyetértőleg megállapítandó helyen, egyéb épületektől egészen elkülönítve jelölendők ki; ezer darab fegyvertöltény elhelyezésére 0,040 négyzetméter tér kívántatik.

A czéllövő töltények készítéséhez szükséges puskapor számára, ezen raktárban, egy rekesz által elkülönített hely rendezendő be.

Ezen raktárak szárazak, tűzmentesek és zárhatók legyenek.

Azon csapattesteknél, melyeknek állományában puskaművesek vannak, mindegyik puskaműves részére, a szabályszerű megtérítés fejében, egy műhely-helyiség jelölendő ki, a mely világos és fűthető, tűzhely befogadására alkalmas és a puskaműves lakásával lehetőleg kapcsolatban legyen.

Oly állomásokon, hol lovassági, tábori tűzéségi és szekereszeti csapatok vannak beszállásolva, közös beszállásolás esetén a kovács-műhelyek, a menyiben lehetséges, az istállóépületen kívül, az udvaron helyezendők el.

A kovács-műhely mellett oly terjedelmű ló-patkolóhely leszen kijelölendő, hogy ott azon egész lóállománynak, melyre a kovács-műhely számítva van, 2%-a egyidejűleg patkolható legyen.

Az egyenkénti beszállásolásnál a magán kovács-műhelyek esetről-esetre egyezségileg meghatározandó térítés mellett lesznek használandók.”

Garnizon, a századforduló Budapestje

Budapest székesfőváros határszélein az 1880–1890-es években épültek az első modern laktanyák. Ezek a korabeli építészeti stílus tekintetében szép épületek voltak, például az egykori, néhány éve lebontott Bolyai János Katonai Műszaki Főiskoláé, az egykori m. kir. I. Ferenc József honvéd gyalogsági laktanyáé „műemlék jellegű” minősítést kapott. Számos szempont határozta meg a laktanya megépítésének helyszínét, így például az is, hogy a korabeli híradási lehetőségeket tekintve, a katonafutárok számára ne legyenek megközelíthetetlenek, időben elérhetetlenek. A gyakorlatozás lehetőségének biztosítása is fontos volt: a laktanyák többségét ezért építették az akkori város szélére. Az említett katonai műszaki főiskola területén, az akkoriban is honvéd gyalogsági laktanyában állomásozó katonák (akárcsak a szintén nem messze szolgáló ludovikás hallgatók) a közvetlen közelükben, az Üllői út és a Gyáli út között kialakított kistrákosi gyakorlóteret használták kisebb lövészetek, menetgyakorlatok céljára.

A laktanya-építési, illetve garnizon-átalakítási eseményekre bizonyára gyorsítólag hatott az 1894. évi XX. törvénycikk is. Az ugyanis felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy a Budapest székesfővárosban fekvő és a katonai kormányzat kezeléséből átveendő ingatlanokat, jelesül az Újépületet, a Károly és a József laktanyákat, valamint a gellérthegyi erődöt eladhassa, a katonaság megfelelő elhelyezése végett új laktanyák építéséhez szükséges telkeket megszerezhesse, s a laktanyák építési költségeire a befolyó vételárból hatmillió-négy-

A M. KIR. LUDOVIKA AKADÉMIA HALLGATÓI A KISTRÁKOSI GYAKORLÓTÉREN.

BUDAPEST TÉRKÉPÉN A SAS-HEGY LÁBÁNÁL JELÖLIK A KÁROLYI LAKTANYÁT.

százezer forintot bocsáthasson a közös hadügyminiszter rendelkezésére. A székesfőváros tanácsának felelős testületei például azt követően kaphattak új helyet 1902-ben, hogy a katonaság előzetesen kiürítette a Károlyi laktanyát.

Íme egy korabeli „laktanyaösszegző” Budapest Székesfőváros Tanácsa, valamint polgármesteri ügyosztályainak 1919–1927 közötti, gyűjtött irataiból. Ezek megörökítették, hogy a törvényhatósági bizottság 1926. július 10-én tartott rendes közgyűlésén foglalkozott a fővárosban lévő laktanyákkal, érintve „az első világháború, a román expanzió, valamint a kommün alatt” keletkezett károkat is. A Csáky Károly m. kir. honvédelmi miniszterhez intézett törvényhatósági átirat szerint a volt cs. és kir. hadsereg és a m. kir. honvédség csapataiból összeállított budapesti helyőrségben a székesfővárosnak négy laktanyája volt. (I. Ferenc József lovassági laktanya – a X. kerületi, Kerepesi út–Hungária körút–Hős utca–Pongrácz út által határolt területe, ma rendőrségi objektum. Mária Terézia gyalogsági laktanya – IX. kerület, Üllői út–Ferenc körút sarok, valamint a Liliom utcai épület; ma bérelt irodák vannak bennük. Gróf Andrássy

A VOLT FŐVÁROSI LAKTANYA, AZ ÚJÉPÜLET, A MAI SZABADSÁG TÉR HELYÉN.

AZ EGYKORI KÁROLY LAKTANYA (MA A VÁROSHÁZA) BEJÁRATA.

A BUDAÖRSI ÚTI M. KIR. HONVÉD GYALOGSÁGI LAKTANYA A SAS-HEGY ALJÁBAN.

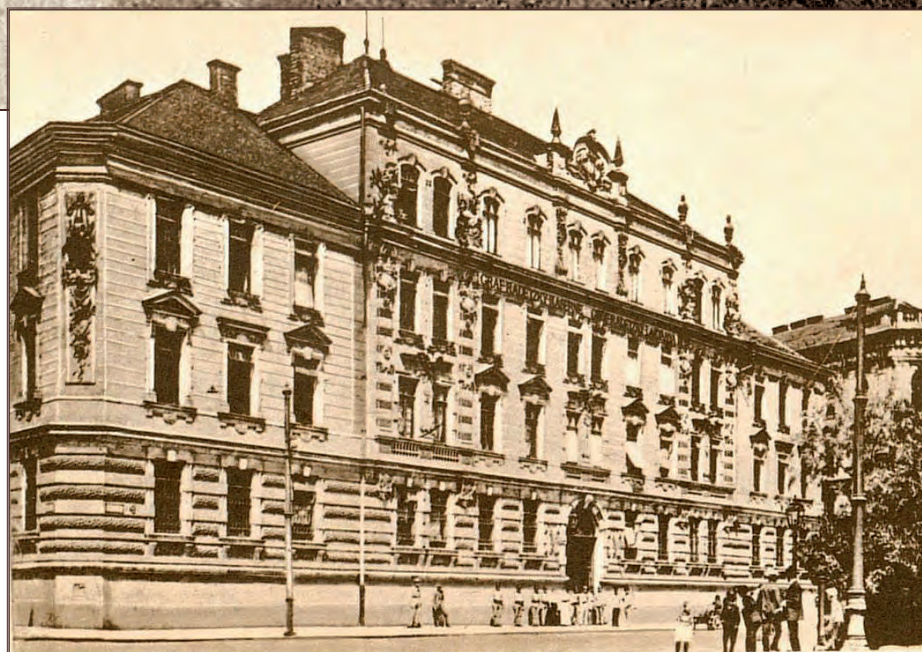
tüzérlaktanya – a mai X. kerületi, Hungária körút–Salgótarjáni út–Zách utca, valamint a Nemzeti Közzolgálati Egyetem által határolt részen katonai lakótelep épült. Egy 1920-as évekbeli térkép tanúsága szerint a Terrorelhárítási Központ Zách utcai laktanyájának területén voltak a tüzérségi raktárak, és itt volt kialakítva egy „lovagló és kocsikázó tér”. Gróf Szapáry laktanya – II. kerület, Retek utca; az egykori épületekben ma az MH Geoinformációs Szolgálat települ, illetve a HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Kft. egyik telephelye működik. (Akkoriban ugyanis a Szilágyi Erzsébet fasor ezen szakasza még a Retek utcához tartozott.)

Ugyanebből a forrásból tudhatjuk, hogy Budapest helyőrségben voltak további, m. kir. kincstári laktanyák is. Az irat által megörökítették szerint:

Gr. Hadik laktanya – az egykori I. kerületi, Horthy Miklós úti, ma XI. kerületi, Bartók Béla úti épületben a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat települ.

IV. Károly király laktanya – I., majd XI. kerület, Budaörsi út; ma Petőfi Sándor laktanya, ahol az MH vitéz Szurmayer Sándor Budapest Helyőrség Dandár állomásozik..

A GRÓF RADEZKY LAKTANYA ÉPÜLETE A BEM JÓZSEF TÉREN MA IS LÁTHATÓ.

BUDAPESTI X. KERÜLETI „LAKTANYAELŐDÖK” AZ 1920-AS ÉVEKBEN.

Nándor laktanya – I., Vár, ma Kapisztrán tér; az épületegyüttes a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeumnak ad otthont.

Gr. Radetzky laktanya – III., Pálffy tér; a mai II. kerületi, Bem József téri épület magántulajdonban van.

Tengerészlaktanya (a magyar folyami hadihajózás laktanyája) – III., Laktanya utca; ma a Katasztrófavédelmi Oktatási Központ működik falai között.

Károly főherceg laktanya – V., Falk Miksa utca; ma az Alkotmányvédelmi Hivatal székhelye.

Vilmos főherceg laktanya – VI., Lehel utca; területén, a mai XIII. kerület Tüzér utca–Fóti út–Klapka utca–Róbert Károly körút által határolt részen épült a Gidófalvy Lajos nevét viselő lakótelep.

Albrecht főherceg laktanya – az egykori VI. kerületi Aréna út–Szabolcs utca–Aba utca–Lehel utca „négyyszögben” helyezkedett el. Ezen a területen van

ma a HM II. számú objektuma. Akkoriban az Aba utcától északra az I. számú élelmezési raktár és tábori sütőde volt.

Szekerész, más néven Vonat laktanya – épületei az Albrecht laktanyával szemben az Aréna (mai Dózsa György) út–Lehel utca sarkán álltak és a Csángó utcáig húzódtak, ma a Budapesti Honvéd Sportegyesületnek adnak otthont.

Nádasdy laktanya – IX., Gr. Haller utca; a Haller utca–(a laktanyáról elnevezett) Nádasdy utca–Tóth Kálmán utca–Vaskapu utca által határolt egykori terület ma a IX. kerületi rendőrkapitányság és ügyészség székhelye.

József főherceg honvéd lovassági laktanya – IX. Üllői út–Könyves Kálmán körút sarka; ma az egykori állami pénzverde „utódai”, különböző vállalkozások települnek területén.

Gr. Pálffy János tüzérlaktanya – a mai X. kerületi, Hungária körút–Zách utca–Hős utca, valamint a mellette épült lakótelep által határolt terület a Nemzeti Közfoglalkoztatási Egyetem campusa. (2012 áprilisától Zrínyi Miklós Laktanya és Egyetemi Campus.)

I. Ferenc József honvéd gyalogsági laktanya – IX., Üllői út; épületeit a katonai műszaki főiskola (utóbb ZMNE-campus) bezárása után elbontották.

Az 1900-as évek Európájában természetes volt a kardcsörtetés, a nagyhatalmak és szövetségeseik meg nem szűnő törekvése hegemoniájuk kiterjesztésére, de legalábbis biztosítására. Dr. Ravasz István alezredes hadtörténész a Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban című könyvében ad jellemzést e korról. Íme egy száz évvel ezelőtti „pillanatsfelvétel”, amely tovább erősíti laktanya-építési, kaszárnyatörténeti összefoglalónk kontúrjait.

A Központi Hatalmak (Németország, az Osztrák–Magyar Monarchia és Olaszország szövetsége) 1914-ig nem tudták meggátolni geopolitikai bekerítésüket, amely az európai nagyhatalmak kétoldalú ellentéteiből fejlődött ki. Németország és Franciaország Elzász–Lotharingia hovatartozása, Németország és Nagy-Britannia a gyarmati kérdések miatt állt konfliktusban egymással. Oroszország a balkáni népeket kihasználva, a Monarchia és az Oszmán Birodalom ellenében, gyakran fegyverrel akart terjeszkedni a Balkánon. Szerbia és Montenegro egy nagy szerb birodalom létrehozásáról szötte terveit. Az osztrák–magyar vezetés a Monarchia szétdarabolását célzó szerb és román tervekkel szemben meg akarta erősíteni belső pozícióit, illetve nagyhatalmi státusát és érinthetetlenségét bizonyítandó, ki akarta terjeszteni befolyását a Balkánon. Olaszországot a franciák afrikai terjeszkedése sodorta Németország és a Monarchia akkori kettős szövetségébe, a régóta gyűlölt Ausztria mellé. Az első világháború kitörésekor azonban „semlegessé vált”, leginkább azért, mert kevesellte az esetleges győzelem utáni neki járó francia

1914 – FRONTRA INDULÓ MAGYAR KATONÁK.

területeket. Az Antant (amely kifejezés az entente cordiale – „szívélyes egyetértés” –, az eredeti angol–francia szövetség megnevezéséből alakult ki) ennél többet ígért, így azután az olaszok hamar átálltak az angol–francia–orosz szövetség oldalára. Úgy mondják, 1914. június 28-án épp kapóra jött a nagyszerb célokat követő nacionalista szervezet, a Fekete Kéz (Crna ruka) szarajevói

merénylete, amelynek során lelőtték Ferenc Ferdinánd főherceg osztrák–magyar trónörökösét és feleségét, Sophie von Hohenberg hercegnőt. Hadüzenetek, mozgósítások, minden addigit felülmúló világháború véres harcai – mindezek meghatározták egyrészt a Budaörsi úti kaszárnya építkezésének menetét, a tervek módosítását, s mint később látni fogjuk, az ott elhelyezendő két gyalogezred sorsát is.

A Monarchiában e nagyhatalmi törekvések érvényesítésének jegyében szü-

lehetett meg a magyar haderőnek már nagyobb szerepet szánó 1912. évi, közös véderőről szóló XXX., valamint a honvédségről szóló XXXI. törvénycikk. E jogszabályok alapján lényegében kétszeresére, 25 000 főre emelték a Magyar Királyi Honvédség békelétszámát, egyben megkezdődhetett a honvédség nagyobb arányú fejlesztése. A békelétszám növelésével egyidejűleg – 29–32. folyószámmal – felállítottak négy új honvéd gyalogezredet, s ebben az időszakban (vagyis száz esztendővel ezelőtt, 1912–1913-ban) hozták létre a honvédségen belüli új fegyvernemet, a tüzérséget is. A törvényben foglalt csapat-szervezet szerint „a honvédség a magyar szent korona országainak területén béke idején 32 ezredben alakuló 97 zászlóalj gyalogságból, 10 ezredben alakuló 60 huszárszázadból, 8 tüzérdandárban alakuló 70 ágyú- és lovaglőtegből áll, melyekből Horvát–Szlavonországok 4 gyalogezredet 12 zászlóaljjal, 1 huszárezredet 6 századdal és 1 tüzérdandárt 8 ágyú- és tarackküzeggel állítanak. Az ezredek és önálló osztályok törzsállomásaik szerint és folyó számokkal, az egyes zászlóaljak, huszárszázadok és tüzérütegek pedig minden ezredben (osztályban) folyó számokkal neveztetnek el. Háború idején a szükséges pót- és törzscsapatok is felállíthatnak, azon kívül a honvédség zászlóaljainak, lovasszázadainak és tüzérütegeinek száma Ő Felsége jóváhagyásával és az Országgyűlés együttléte esetében ennek beleegyezésével, együtt nem léte esetében pedig az Országgyűlés utólagos jóváhagyásának kikérése mellett növelhető.”

Építési napló

A Petőfi Sándor (az első fellelt 1913-as tervrajzokon m. kir. kincstári honvédségi gyalogsági kaszárnyaként megjelölt) laktanya történetének lapjaira ez idő tájt, közelebbről 1912. augusztus 23-án került az első bejegyzés. A Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum (HM HIM) Hadtörténelmi Levéltárában őrzött irat szerint „nagyméltóságú Hazai Samu honvédelemügyi m. kir. minister Budapesten szükséges laktanyák általános építési tervezeteinek szerkesztésére felhívást intézett a székesfőváros közönségének”, vagyis a főváros tanácsának.

A „minister” a m. kir. honvédségnek az új véderőtörvény alapján való átszervezésére, illetve a honvéd tüzérség létrehozására hivatkozva írta: „Budapesten

ÜNNEPI SORAKOZÓ AZ 1930-AS ÉVEKBEN.

A GYALOGSÁGI LAKTANYA MAI PARANCSNOKI ÉPÜLETÉNEK ELSŐ TERVRAJZA 1913-BÓL.

BUDAPESTI KINCSTÁRI M. KIR. HONVÉD GYALOGSÁGI LAKTANYA ÉPÍTÉSE.

ÖRÖK BÖRTÖNYFŐ

FŐHONVÉD

2A7 1:100

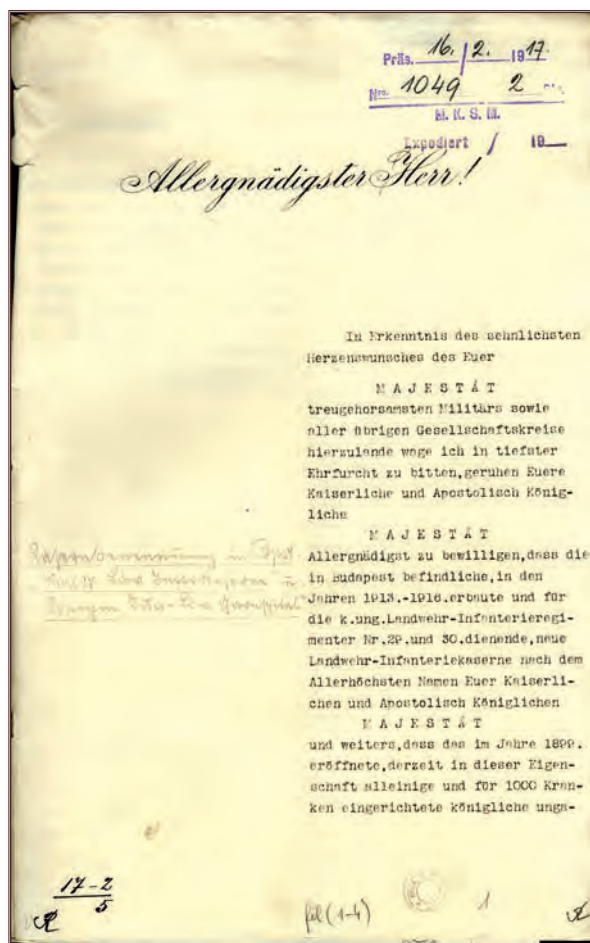

Maoyan
memo khar narado.

Budapest Főváros Levéltára

XV.17.d.328.1

„LAKTANYA-KERESZTELŐ” CS. ÉS KIR. IRAT.

ban, se újságcikk, se más irat nem „szólt” a munkálatok megkezdéséről. Legalábbis hadtörténeti nem. Ennek egyik oka az lehet, hogy az első világháború utáni összeomlás, majd a trianoni békediktátum miatt úgy gondolták, ezekre a dokumentumokra nem lesz már szükség, így azokat vélhetően megsemmisítették. Mint arról majd később szó lesz, szerencsére fennmaradtak civil források, és mondhatnánk, szerencsés hadtörténelmi levéltári véletlenek is segítettek laktanya-építési összefoglalónk elkészítését. Nos, az első nyomok Bécsbe, a Kriegsarchivba vezettek. Az ott lévő Militärkanzlei Seiner Majestät-

két további honvéd gyalog – egy honvéd táborigyű – egy táborigyű ezredet és egy lovaglő ütegosztályt szándékoznak elhelyezni.

Az alakulások elhelyezési szükségleteinek ki-elégítésére egy-egy laktanya létesítése szükséges és pedig: egy 3 zászlóalj honvéd gyalogezred, egy honvéd táborigyű ezred és egy lovaglő ütegosztály elhelyezésére.

A székesfőváros által laktanya építési célokra és pedig a gyalogság számára a budai, a lovasság és tüzérség számára a pesti oldalon kiszemelő telkek általános alkalmasságának megállapítása céljából előzetes megtekintés szükséges.”

Tudjuk, a budai gyalogsági kaszárnya végül felépült, hiszen ma is állnak falai. De hogy azokat a falakat mikor és kik húzták fel? Mintha hírzárlatot rendeltek volna el akkori-

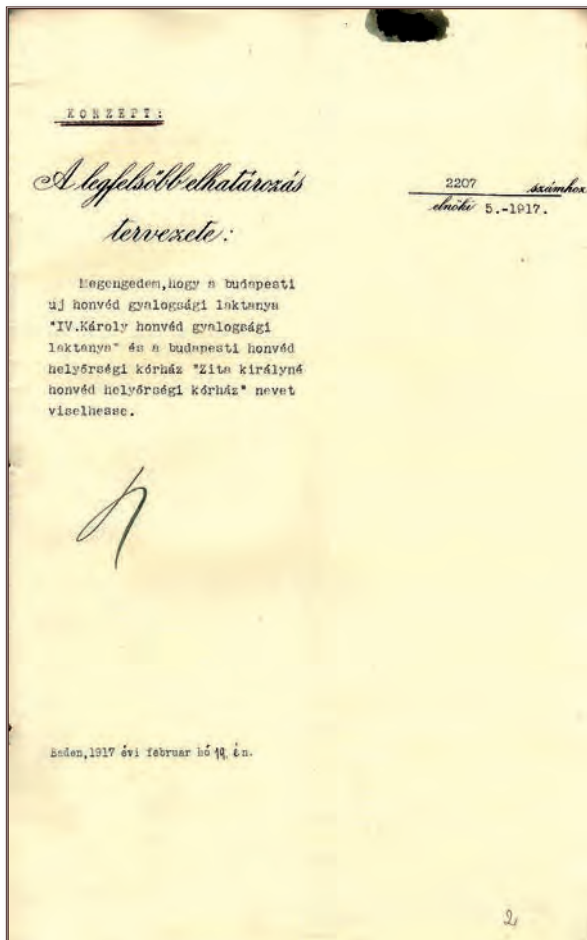

ban, azaz Ő Felsége Katonai Irodájának irattárában felbukkant egy „kettős” dokumentum. Az „egyik” tanúsága szerint „a leghűségesebb és legengedelmesebb katonai vezetői, és az ország összes társadalmi köre nevében”, a „legmélyebb tisztelettel kegyelmesen” kéri őfelségét, hogy a Budapesten található, 1913-tól 1916-ig épített, a magyar királyi 29-es és 30-as gyalogsági ezredet kiszolgáló új honvéd gyalogsági laktanya a császári és apostoli király neve után a „IV. Károly honvéd gyalogsági laktanya” nevet, és az 1899-ben megnyitott, sajátosságában egyedülálló, 1000 beteg számára berendezett m.

kir. Budapesti Honvéd Helyőrségi Kórház Ő Felsége, a királynő neve után a „Zita Királyné Honvéd Helyőrségi Kórház” nevet viselhesse. E kórház egykor a Gyáli út 17. szám alatt működött, épületei ma a Merényi Gusztáv Kórháznak adnak otthont.

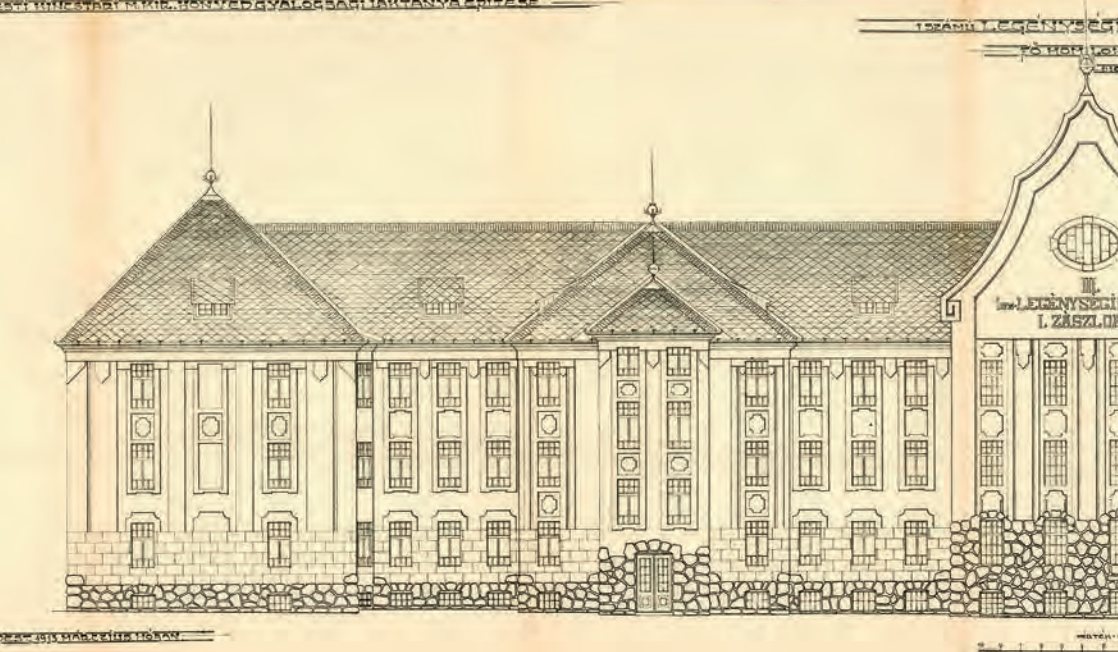
A „másikban”, az uralkodó legfelsőbb elhatározásában pedig ez áll: „Megengedem, hogy a budapesti új honvéd gyalogsági laktanya »IV. Károly honvéd gyalogsági laktanya« és a budapesti honvéd helyőrségi kórház »Zita királyné honvéd helyőrségi kórház« nevet viselhesse.”

A Badenben, 1917. február hó 19-én kelt cs. és kir. irat alapján bizonyossá vált az építkezés kezdete és a laktanyanévadás időpontja. Azonban épp amiatt, hogy m. kir. kaszárnjáról volt szó, a bécsi Hadilevéltárban nem

A LEGFELSŐBB „IGEN” BADENBŐL.

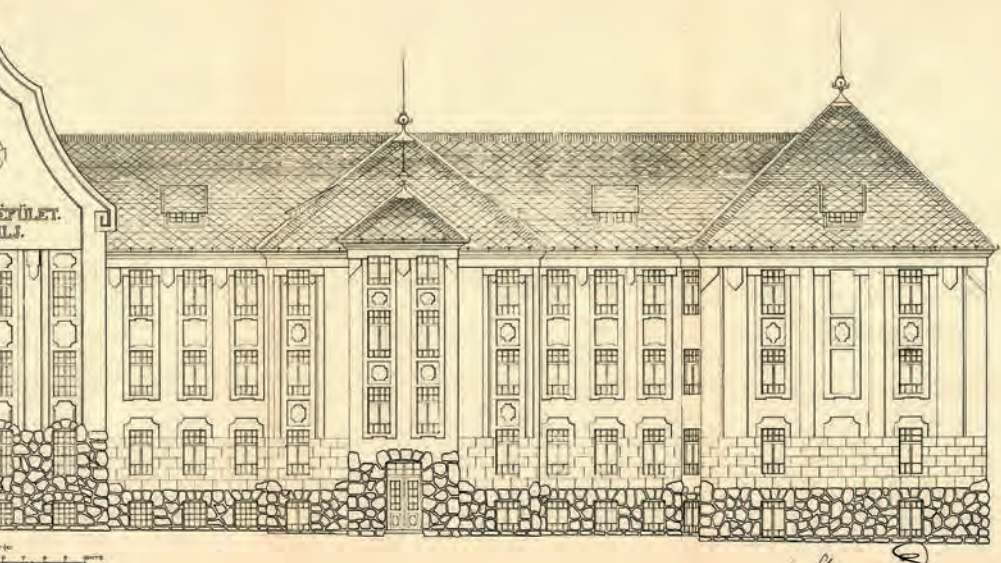
Az 1. LEGÉNYSEGI ÉPÜLET (I. ZÁSZLÓALJ) ELSŐ TERVRAJZA, „1913. MÁRCZIUS”.

is lehetett fellelteni újabb laktanya-történeti adalékot. Budapest Főváros Levéltárában azonban fennmaradtak a korabeli Vállalkozók Lapjának 1913-as példányai, nemkülönben a székesfőváros tanácsa és közmunka tanácsa, valamint a „m. kir. Honvédelmi Ministerium” levelezései, amelyekben már perdöntő információk olvashatók. És némi sajtóvisszhangként fennmaradt Az Est 1913. március 8-ai számában Egy új óriási kaszárnya terve címmel megjelent írás.

„A székesfőváros nagy városfejlesztési programjában már régóta kísért egy fel-felbukkanó tervezet, a hatalmas Üllői-úti Mária Terézia-laktanya lebontásának eszméje. A laktanya tudvalévőleg a főváros tulajdona és óriási telkén egy egész új városrész nyílhatna meg. Kilakoltatásával természetesen nagyszámú helyőrség maradna fedél nélkül. A hadvezetőség azonban, úgy látszik, nem várja be, míg a főváros egy felmondással meglepi a kincstárt, hanem már most gondol a katonák elhelyezésére. Erre vall a hadügyminisztérium legújabb lépése, melyről igen megbízható bécsi forrásból értesülünk. A hadvezetőség egy Budapesten felállítandó monstrózus katonai laktanya építését tervezi és már el is küldte átiratát a fővárosnak, melyben egy ilyen intézményhez alkalmas telek átengedését kéri.

Érdeklődtünk a fővárosnál e dolog iránt, de Rózsavölgyi alpolgármester információja szerint az iratok, melyeket a közös hadügyi kormány a honvédelmi minisztérium útján küld meg, még nem érkeztek a fővároshoz.”

De – ma már tudjuk – megérkeztek. Vegyük is sorra a történeteket a korabeli kronológia szerint.

1913. február 10. Báró Hazai Samu m. kir. honvédelmi miniszter 1912. augusztusi laktanya-építési szándékainak bejelentését követően bizonyos Kálmán államtitkár engedélyezte, hogy Budapest székesfővárosban, az I. kerület Budaörsi úton építendő „honvéd gyalogsági laktanyák céljára szükséges ingatlanok kisajátítás útján leendő” megszerzésének megkezdését; egyik közreműködőként a m. kir. honvédelmi miniszter képviselőjében eljáró kincstári jogügyi igazgatóságot jelölték meg. Ide kívánczik egy megjegyzés: Ő Felsége Katonai Irodájának imént idézett irata szerint is az eredeti tervekben két gyalogezred elhelyezésére alkalmas laktanya felépítése szerepelt. Ám a közelgő, majd 1914-ben kitört első világháború miatt, mondhatnánk, megfelezték az elképzeléseket.

1913 elején számos téma került szóba a Honvédelmi Minisztérium és a főváros közötti levelezésben. Az iratok tanúsága szerint a vitatott kérdések (a tervezett laktanyán átvezető út megszüntetése, a laktanyán kívül eső gyakorlótérhez vezető utak újraszabályozása stb.) mellett a „munkahiány és a laktanyaépítés sürgőssége” miatt a felek kinyilvánították mielőbbi megegyezési szándékukat.

1913. március 14. A m. kir. honvédelmi miniszter még mindig „a Sas-hegy lejtőjén, a Budaörsi út mentén, két honvéd gyalogsági laktanyának a csatolt helyszínrajz szerint való felépítésének” elhatározásáról ír, megjegyezve, hogy „az építkezés maga után vonja az ezen vidékre nézve előzetesen már megállapított szabályozási tervezet módosítását”, ami alatt a telekhatárok, útvonalak

katonai érdekek szerinti alakítását kell értenünk. Ugyanakkor a honvédelmi tárca vezetője leszögezi: „Arra való tekintettel továbbá, hogy a laktanyák 1914. év nyarán már a használatnak átadandók lesznek, szükséges, hogy a városi csatorna- és vízvezeték hálózat egésze a telek Budaörsi határvonaláig kiépítessék”

1913. április 16. Az építkezés grandiózus terve, mint említettük, időközben megváltozott. A Vállalkozók Lapjának e napon megjelenő számában ugyanis a fővárosi építési hírek között a következő hirdetményt olvashatjuk: „A m. kir. honvédelmi minisztérium a »Sasad« dűlőben fekvő, kincstári telken új honvédegyesületi lakóházat építtet (tehát: egyet!); ajánlatok a 4.155.152 koronával

előírányzott munkálatokra f. é. május 7-én, de. 9 óra 30 percig nyújtandók be a honvédelmi minisztérium 9b osztályához címezve (I. Vár, Szent György tér 3. III. 45.) A versenytárgyalást május 7-én de. 10 órakor a honvédelmi minisztériumnak a főparancsnoksági épülete nagy tanácsstermében (I. Vár, Dísz-tér 17. I. 7.) fogják tartani.”

A lap ugyancsak e szá-
mában tette közzé a m.
kir. honvédelmi miniszter
versenytárgyalási (1913.
évi 40391/9/b. számú)
hirdetményét, amely „a
vonatkozó helyszínrajz-
ban megjelölt egy őrépü-
let, három legénységi
épület, egy törzsepület,
négy raktárépület, egy
lőoktató épület, egy gyen-
gélkedőház, egy fedett
lovarda, hat istálló, egy
patkolda, négy járműszín
és kapcsolatos építési

[illegible]

1913. ÁPRILIS: INVITÁLÁS ÁRLEJTÉSRE.

munkáinak biztosítására” vonatkozó nyilvános, árendeményes versenytárgyalásra invitál minden érdeklődő vállalkozót. A földmunkák, a kőműves- és elhelyező-, burkolati, kőfaragó- és szobrász-, ác-, tetőfedő-, bádogos-, asztalos-, lakatos-, mázoló-, üvegező-, aszfaltszigetelő-, csatornázási, kályhás-, kárpitos-, szobafestő-, vízvezetéki munkák együttes kiírási ára 4 155 152 korona 76 fillért tett ki.

A versenykiírás leszögezi: „Az összes épületek folyó évi november hó végéig tető alá és úgy ezek, mint az egyéb összes létesítmények 1914. évi szeptember hó végéig teljesen készen, lakható, illetve használható állapotba hozandók.

Az ajánlatok folyó évi május hó 7-én d. e. 9 óra 30 percig a honvédelmi minisztérium 9b osztályához címezve (I., Vár, Szent György-tér 3. sz., III. em. 45. sz.) nyújtandók be.”

1913. május 14. A Vállalkozó Lapja ekkor közli a versenytárgyaláson az összes munkára jelentkező 18, illetve bizonyos részmunkákra jelentkező mintegy félszáz cég nevét és ajánlatát.

1913. május 28. Korabeli kifejezéssel élve, az árlejtés meghirdetése sikeresnek bizonyult. Az újság e napi számában „tudósít” arról, hogy „a Sasad dűlőben építendő új gyalogsági laktanya építésével a honvédelmi miniszter a május 7-én megtartott versenytárgyalás alapján Dr. Lipták és Társa budapesti céget bízta meg az előírányzott 4 155 152 korona árból való 16 százalék árendéssel. Az építkezéshez azonnal hozzáfognak, mert az összes épületeknek november hó végéig tető alá kell jutniok, hogy 1914. szeptember hó végén az új laktanya rendeltetésének átadható legyen.”

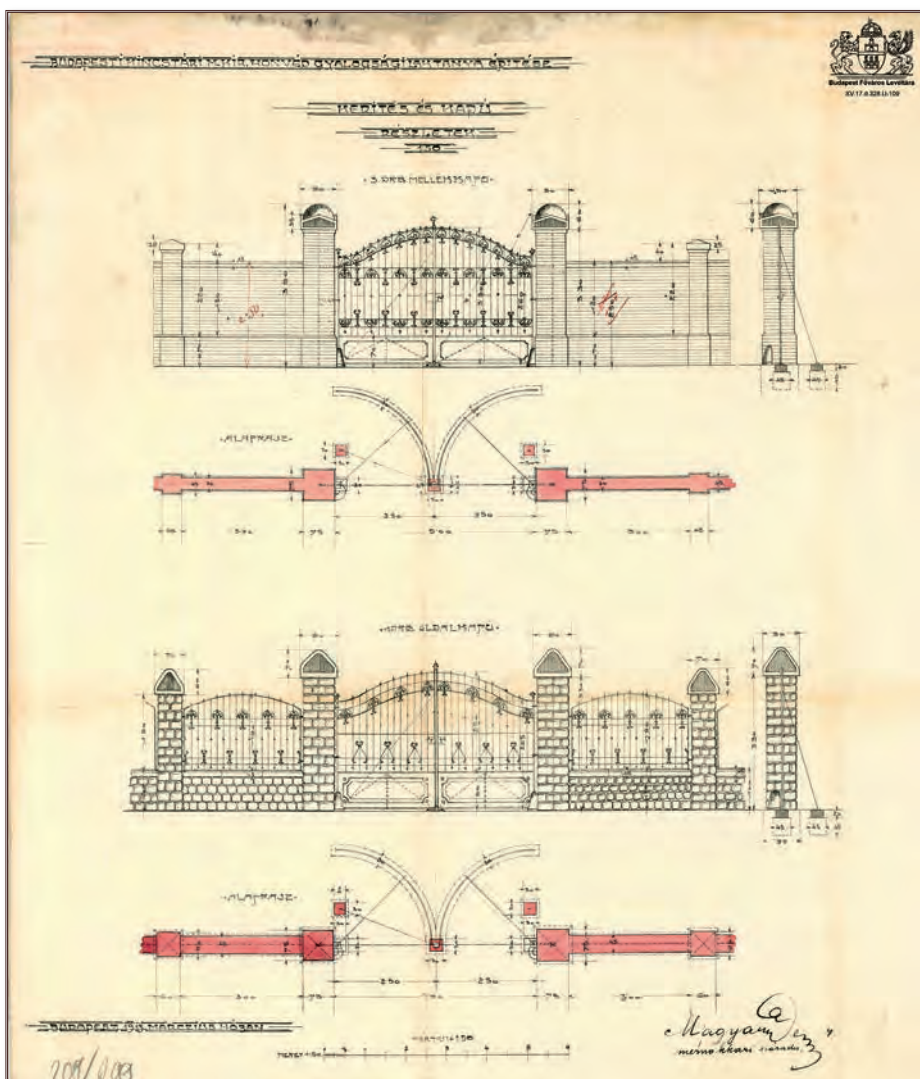
1913. július 2. A Vállalkozók Lapjában ekkor olvashatta az érdeklődő publikum: „Magánépítési engedélyek Budapesten. A székesfővárosi magánépítési bizottság 1913. június hó 30-án Harrer Ferenc dr. tanácsnok elnöklete alatt a következő építési engedélyeket adta ki (elől az ügydarab tanácsi száma): 79.843. M. Kir. honvédelmi min. az I. Sasad-dűlőben honvéd gyalogsági laktanya...”

A nyertes építési és vasipari részvénytársaság vezetője a vasbetonszerkezetek elméletének és alkalmazásának tudós mérnöke, a későbbi pestszentlőrinci hadiipari nagyvállalkozó dr. Lipták Pál volt. Ő tervezte többek között a budapesti Párisi udvar, a Hazai Takarékpénztár, a Hitelbank, továbbá a MÁVAG munkáskolóniájának épületeit. Vállalkozása az első világháború alatt több mint ötezer embernek adott munkát; pestszentlőrinci üzemének

DR. LIPTÁK PÁL

A „KERÍTKEZÉS” ELSŐ TERVRAJZA.

üresen tátongó csarnokába költözött később, 1949-ben a Lőrinci Hengermű. Emlékét egyebek mellett Budapesten a Zuglói Cserepes Kulturális Nonprofit Kft. tagintézménye, a Zeg-Zug Zuglói Gyermekház őrzi; 2011 júniusában vették fel Lipták Pál nevét, méltán, hiszen az intézménynek otthont adó, ma Lipták

Villaként ismert épületet saját lakásaként tervezte és építtette a neves építész még 1924–1925-ben.

Nem tudni, milyen erőkkal, gépekkel és munkásgardával látott munkához Lipták Pál cége, hiszen annak, mint említettük, talán épp a háborús készülődés, majd a harcmezőkről érkező hírek elsőbbsége miatt nyoma sincs a korabeli újságokban. Budapest Főváros Levéltárában is csak némi következtetésre alapot adó határozatokat őriznek. De legalább őriznek.

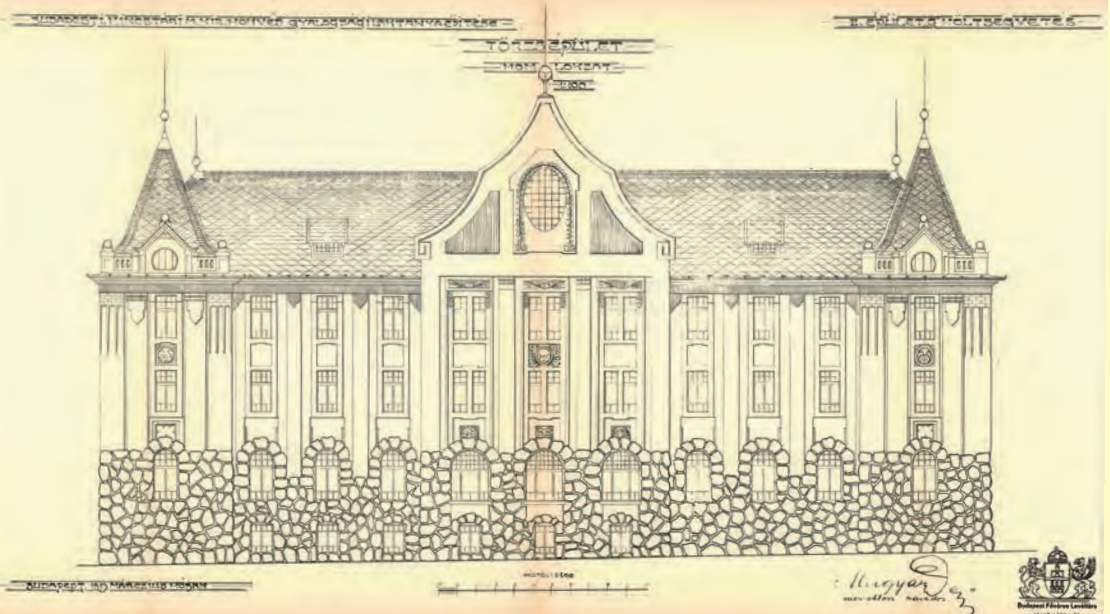
1913 nyarán „A budapesti m. kir. honvéd gyalogsági laktanya építésvezetősége jelenti, hogy a Budaörsi-úton folyamatban lévő laktanya-építéshez szükséges építési anyagok szállíthatása céljából a Budaörsi-út mentén húzódó árok helyenként ideiglenesen áthidaltatott.

Ezen bejelentést a tanács tudomásul veszi azon kikötéssel, hogy a víznek akadálytalan lefolyásáról és az ároknak az áthidalások helyén való jókarbantartásáról az építésvezetőség tartozik gondoskodni, azonkívül az építés befejezése után az eredeti állapotot saját költségén helyreállítani.”

1913. augusztus 19-én „Kiváló tisztelettel” írta Magyary Dezső mérnökkari százados, építésvezető, hogy „A Budaörsi út 51. számú kincstári telken folyamatban lévő laktanyaépítésnél az építési program szerint még folyó hó folyamán a kerítések felépítését is meg kell kezdeni.” Erre való tekintettel kérte, hogy a tanács „a telek határvonalainak kitűzése, illetőleg az esetleg már kitűzött pontoknak hatósági átadása iránt mielőbb intézkedni szíveskedjen.” A tanács intézkedett és határozattal vette tudomásul, hogy „a III. ü. o. az I. ker. Budaörsi úton 12 339, 12 340, 12 341, 12 342, 12 343, 12 344, 12 345, 12 351, 12 501, 12 582, 12 583, 12 586 hr. számú telkek határvonalait, kerítkezés céljából a folyamodó és a szomszéd telektulajdonosok jelenlétében kitűzte.” A tanács ugyanakkor felhívta a folyamodót, hogy „a föllállítani szándékolt kerítést a részére rövid úton kiadott igazolvány bemutatása mellett az I. kerületi előljárásnál nyerendő utasítások szerint létesítse.” Az ekkor kiadott, 469. lapszámú igazolványkönyv a fővárosi levéltárban várta XXI. századi „felfedeztetését”. Végül pedig egy 1914. január 14-én kelt, m. kir. állampénztárnak szóló levél tesz pontot az ügymenet végére: „A budai honvéd gyalogsági laktanya telkek határvonalainak kitűzéséért eljárási díj fejében 96 / : kilencvenhat : / korona Bp. székesfőváros központi pénztára által számfejtett hivatalos nyugtájára kifizetendő. A (honvédelmi) miniszter rendeletéből: Turczér s.k. tábornok”.

A csoda, legalábbis Budapest Főváros Levéltárában nem három napig tart. Itt őrzik ugyanis az eredeti, 1913-as tervrajzokat, a még „dupla méretű” kaszárnya elképzeléseit, a legénységi épületek, a törzsupület, a kerítés, az őr- és börtön-épület (a mai parancsnoki épület) szemet gyönyörködtető látványterveit. A tervrajzokhoz azonban nem csatoltak szöveges ismertetőt, csupán az átvételét tanúsító tértivevénnyel maradt fenn.

A TÖRZSÉPÜLET ELSŐ TERVRAJZA.

A látványtervekre, de a méreteket, egyéb sajátosságokat precízen bemutató műszaki rajzokra pillantva, megáll az idő. „A Budapesti kincstári m. kir. honvéd gyalogsági laktanya építésének 1913. márczius hóban készült építési tervein” ama bizonyos Magyar Dezső mérnökkari százados láttamozásai, a „m. kir. államépítészeti kincstári építmények építési és karbantartási osztálya” plusz pecsétjei. Akárcsak ama első beszállásolási törvénycikk „szó szerinti” követéseként kerítésrajzok, istállóépületek alaprajzai, tisztai lóistálló alapozási alaprajzai, szénapadlás-tervek, legénységi „laképületek” tervrajzai sorjáznak egy hatalmas, íróasztal méretű kartondossziében. Köztük az I. számú laképületé, főhomlokzatán „I. zászlóalj” felirat, egy újabb rajz, rajta az épület bejáratára utaló „magánközlemény”: „A vörös téntás javítás hivatalból eszközöltetett. Bp., 1913. évi június hó 30-n. A tanácsi III. ügyoszt. B) alosztálya – Gyulai”

A rajzok nem hétköznapi nagyságú „tervtárában” évtizedek laktanya-története, de legalábbis épületek létrehozásának, átalakításának története rejlik.

Az oldalszéleken a m. kir. Honvéd Építési Igazgatóság vagy épp a budapesti honvéd vegyesdandár építési osztályának ellenjegyzései – egy filmraktár és kezelőhelyiség 1937. júliusi keltezésű, Bodor Antal építőmester által beadott tervrajzán, azután egy lóistálló 1938-as tervrajzán.

A mívés rajzok között volt „Az I. ker. Károly király laktanya 1. és 2. sz. épületének az egyetemi ifjúság részére való átalakítási terve” is, amelyet 1922. szeptember 30-án nyújtott be Katona Mihály építész és építőmester. Itt utalunk ismét az 1919–1927 közötti időszak gyűjtött iratára, amelyben a fővárosi

A fővárosi levéltári csoda folytatódott, amikor is előbukkant a laktanyáról 1927-ben készített (a Hadtörténelmi Levéltárban is meglévő) tervrajz, amelyen

az ő- és börtönépülettől, azaz a mai parancsnoki épülettől jobbra „díszkert” megjelölés” látható. Mint arról majd az alábbiakban szó lesz, ezen a laktanyai részen avatták fel 85 évvel később, 2013 júniusában az MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár díszkertjét is, benne a névadó uzsoki hős mellszobrát.

Nos, Ő Felsége Katonai Irodájának Bécsben, a Hadilevéltárban őrzött dokumentuma Budapesten található, 1913-tól 1916-ig épített, magyar királyi 29-es és 30-as gyalogsági ezredet kiszolgáló új honvéd gyalogsági laktanyáról tesz említést. Am újabb kérdésre kellene választ kapnunk: valóban 1916-ban fejeződött-e be a laktanyaépítés? Mint láttuk, az építkezés megkezdéséről, folytatásának némely mozzanatáról fennmaradtak ugyan a „civil bizonyítékok”, de az újabb válaszhoz csupán egy adalék. Eszerint – ahogyan az a Budai Lap 1914. június 7-i számában olvasható – „A Sasadi dűlő látképe megváltozott. A Sashegy alján, a déli vasút töltésén túl, óriási szürke épülettömb emelkedik: az új honvéd kaszárnya...”

E gyalogsági laktanyáról ugyan elvétele találni híradást, ám a helyszínről annál több változat látott napvilágot. Sasadi dűlő, Sasad-dűlő, Sasad-lejtő, Sashegy, Kelenföld, Budaörsi út – mind egy akkori, I. kerületi laktanya „címe”, az éppen meghatározott helyrajzi számokkal és házszámokkal. „A Sashegynek szép neve” – írja Siklóssy László neves várostörténeti kutató a Hogyan épült Budapest? (1870–1930) című, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának égisze alatt 1931-ben megjelent könyvében – „egy afféle félreértésnek, vagy téves fordításnak köszönhető, amellyel például az esetben találkozunk, amikor a mai Deák Ferenc-tér régi Kohlmarkt nevét Káposztás piac helyett Szén-térre fordították. A Sashegyet a budai német polgárság ugyanis eredetileg nem Adlersbergnek, hanem Adelsbergnek, azaz Nemesek Hegyének nevezte.” Nos, annyi bizonyos, hogy a mai Budaörsi út 49–53. szám alatti, 13 hektár területű, 2637 helyrajzi számú laktanya egy 2004-es, teljes körű környezetvédelmi állapotfelmérés szerint a Budai-hegyek mikrorégióhoz tartozó, 266 méter magas Sas-hegy délkeleti lábánál található. Ott, ahol az említett kötet városfejlesztésről szóló fejezete szerint „A Budaörsi-útból kiágazóan a farkasréti temetőhöz egy 25 m széles szerpentinút van tervezve, amely a kelenföldi laktanyakomplexus délnyugati oldalán indul ki a Budaörsi-útból és összeköttetésbe jut a Lenke-útból kiágazó 25 m széles útvonallal.”

A m. kir. 30. honvéd gyalogezred

Állnak tehát a kaszárnya immár százéves falai, megőrizve a XX. század eleji aerariális (kincstári) épületek eklektikus architektúrájának stílusjegyeit. Áll ma is az egykori híres honvéd gyalogezredeknek szánt szálláshely, ám az első világháborút megjárt katonái közül csak néhányan, évek-évtizedek múltán jártak a laktanyában. Akárcsak csapatzászlaik. Így az 1869 M. m. kir. gyalogsági zászló, a kiegyezés eredményeként felállt önálló magyar honvédség gyalogezredeinek csapatzászlaja, amelyet az első világháborút követően is használtak a jogutód alakulatok. Sőt némelyikük egészen 1938 decemberéig, az új zászlórendelet megjelenéséig vonult alatta, holott egyik oldalán egy akkor már rég halott uralkodó névjele, másikon pedig egy időszerűségét veszített címer (Dalmácia, Horvátország, Szlavónia és Erdély címere, középen a magyar kiscímer) volt látható. Ezeket az 1938. év végi reguláknak megfelelő új csapatzászlókkal két esztendő alatt váltották le. Az 1938 M. gyalogsági és a lovassági lobogók csupán méreteikben tértek el egymástól, jelképrendszerük azonos volt. Egyik oldalra a lebegő angyalok által tartott – a Trianont megelőző országhatárok visszaállításának óhaját jelképező – közép címer, míg a másikra az úgynevezett álló Magdolna-ábrázolás került. Az alakulatok csapatzászlóit egyébként a rájuk kötött, jelmondataikkal ékített szalagok különböztették meg.

1869 M GYALOGSÁGI CSAPATZÁSZLÓ.

És hogy a második világháború magyarországi harcainak befejeztéig pontosan kik, mettől meddig és milyen céllal állomásoztak itt, a Budaörsi út mentén? Petőfi Sándor Nemzeti dalában írt szavaival: „...áldó imádság mellett” mondjuk el szent neveiket.

„Könyvünk megírásában kerültek a száraz modort. Népies könyvnyű stílusban igyekeztünk emlékeztünkbe visszaidézni Kulisie, Loznica, Karnálj, Uzsok, Ugartsberg, Jakimow, Pogorelc, Topo-

1938 M CSAPATZÁSLÓ LOVASSÁGI VÁLTOZATA.

rot Uz-Rarance, Dobro-
íioniz, Kirlibaba, Dadul,
Tatárka, a Cibó-völgy, Radautz,
Czornolózi, Satuimare, Arbora,
Monte Asolone, Col Capvile, és sok-
sok más, végzetesen emlékünkből
vészódott hely képét.” Ezt a dr. Pau-
lovits Sándor szerkesztésében Kec-
skemén, 1939-ben megjelent, Har-
mincas honvédek élete a halálmező-
kön című könyv szerzői írták. Em-
lítettük: egykoron a 30. honvéd gya-
logezrednek is szánták a Budaörsi úti
kaszárnyát. Ám az alakulatot az
1914. július 25-ei részleges, majd a
július 31-ei általános mozgósítást
követően a szerbiai harctérre vezényelték. A véres harcokról, hősie helytállá-
sokról tudósító kötet előszavát vitéz Szurmaj Sándor báró, nyugalmazott honvé-
delmi miniszter, gyalogsági tábornok jegyezte. Az uzsoki hős a szerkesztők sze-
rint „magyaros, katonás, lendületes előszóval díszítette” a könyvet.

„Tűzkeresztségre indult 1914. év nyarán az akkor éppen negyven éves korát
meghaladt magyar kir. honvédség. Csak az tudja e nemzeti kincsünk értékét
kellőképpen felbecsülni, aki nemcsak bölcsőjénél állott és ringatta, hanem

A M. KIR. 30. HONVÉD GYALOGEZRED 1913-BAN.

annak kiépítésén is személyesen részt vett és aki világháború alatti véresen komoly munkáját is látta.

Kezdetben szegényes eszközökkel küzdve, zászlóalj kötelékekbe volt csupán szervezve. Egy-egy zászlóaljnál csak egy állandósított százada volt a honvédségnek állomásonként változó és éppen csak az újoncok kiképzésére és az őrszolgálatra elegendő létszámmal.

A 30-ASOK ELSŐ ÖNKÉNTES OSZTAGA 1914-BEN.

SZURMAY SÁNDOR HADSEREGPARANCSNOK A 30-ASOK
EGYIK UZSOKI ÁLLÁSÁNÁL.

Állandó újonc kontingense nem is volt, csak a közös hadsereg kiegészítése után megmaradt újoncokat kapta. Negyven évi erőltetett munka után már a magyar nemzet büszkesége, a szegény kis csemete, terebélyes tölgygé fejlődött és a világháborúban már békében megszervezett 8 gyalog és 2 lovas hadosztállyal, nagyszámú népfőlkelő ezreddel vonult az ellenség elé, ahol minden feladat megoldására éppen olyan alkalmas volt, mint bármely közös hadseregbeli elitcsapat.

A 30. honvéd gyalogezrednek világháborús történelme is a kiváló teljesítmények szinte vég nélküli sorozatára tekinthet vissza és igen kiváló hazafias szolgálatot tett az ezen történelem megírás-

sára vállalkozó, amidőn ezen haditettek megírását elvégezte. Fontos ez különösen a magyar hadi dicsőség megörökítése szempontjából, hogy az új nemzedéknek okulásul szolgáljon: hogy a hadierények ápolását a jövőre is megkönynyítse és végül, hogy nemzeti hadseregünk lássa, mily feladatok várnak reá, ha újból szükséges lesz fegyvert fogni hazánk védelmében.

A 30. honvéd gyalogezred – a magyar Alföld fiaiból nyervén kiegészítést – alig gyakorolhatta a harcot a magas hegységekben, mocsaras vidéken, vég nélküli erdőségekben és mégis Szerbiában, a havas Kárpátok gerincén, az Alpok havasain, az orosz mocsarakban, a Karszt kietlen vidékén épp oly nagy és átütő sikerrel küzdött, mint a sík földön. Teljesen egyenértékűnek bizonyult a száz évesnél is nagyobb dicsőséges múlttal bíró bármely közös hadseregbeli csapattal. Ezen teljesítmények megörökítésével tehát örök emléket emelünk

ezen ezrednek és hőslelkű katonáinak is, mert ragyogó tanúságot teszünk azok mindenkori, hazafias kötelességtudástól áthatott vitézségéről és dicséretes szelleméről.

Én a honvédség kezdő nehézségeit láttam, mert annak kiépítésében részt vettem és azután láttam a hosszú időn át alattam állott vitéz 30. gyalogezred titáni harcát, kitartását, hősiességét a legnehezebb viszonyok között is a nagy háborúban.

Tanúbizonyságot teszek arról, hogy az ezred minden rábízott feladat feltétlen sikeres megoldására mindenkor számíthattam. Az ezrednek minden embere tudta, hogy a nálunknál mindig erősebb ellenséggel csak úgy tudunk sikerrel megküzdeni, ha mindenki szívvel-lélekkel fekszik a munkának és az utolsó lehetéig nem tágít. És a 30-as honvéd és népfőlkelő hősök sohasem tágítottak és mindig győztek. Ha minden magyar harcos a jövőben is követni fogja a 30-as honvédek és népfőlkelők dicső példáját, nem lesz okunk aggódni hazánk jövőjéért!”

A m. kir. 30. honvéd gyalogezred megalakulásától a világháborúig című fejezet szer-

zője, Ruef Ede
m. kir. honvéd
alezredes összegzése
újabb hadtörténelmi adalé-
kokkal szolgál.

„Míg Európa többi államai már évtizedek óta szorgosan fegyverkeztek és hadseregüket egyre jobban kiépítették, addig az Osztrák–Magyar Monarchia véderejének fejlesztésében, a véderőről szóló 1889. évi VI. törvénycikk óta nagyobb arányú változás alig történt. Az elégtelen tüzéség szaporítását és a géppuskás osztagok felállítását is csak akként lehetett megvalósítani, hogy a szükséges létszámot a gyalog-, illetőleg lovas-csapatoktól vették el.

Nagy politikai küzdelmek után – szinte a tizenkettedik órában – sikerült az 1912. évi véderőtörvényt tető alá hozni és ezzel kapcsolatban a magyar királyi honvédség újjászervezéséről szóló 1912. évi XXXI. törvénycikket is érvényre juttatni.

A m. kir. honvédség az új törvény alapján nemcsak tűzértséget kapott, hanem gyalogcsapatait is szaporították 4 ezreddel és az egész honvédség eddigi 25.000 főnyi békeállományát 50.000 emberre emelték.

Az átszervezést fokozatosan kellett végrehajtani úgy, hogy 1916-ban nyerjen befejezést. A honvéd csapatok az átszervezés után 32 gyalogezredből, 10 huszárezredből, 8 tábori ágyús és 8 tábori tarackos ezredből, valamint 2 lovas tűzérosztályból állottak volna.

A négy új gyalogezredet a már fennálló alakulatok átcsoportosításával teremtették elő. A régi szervezet szerint ugyanis tíz honvéd gyalogezrednek négy zászlóalja volt, a többinek pedig csak három. A tíz ezredtől a 4-ik zászlóaljat, továbbá néhány zászlóaljnak egy-egy századát elvitték és ezekből alakították meg az új ezredeket.

Az új honvéd gyalogezredek – így a 30. honvéd gyalogezred felállítása is – csak fokozatosan történt. 1912. év október 1-én mindegyik új ezredből csak u. n. szűkebb ezredtörzs és a pótzászlóaljkeret alakult meg, mely utóbbi az ezred részére az új szervezés alapján, kijelölt régi csapattestektől átadott tartalékos és póttartalékos legénység nyilvántartását végezte.

Az ezredtörzs székhelye Budapest lett, s az ezred többi részét is, a Kiskunfélegyházán állomásozó 3. zászlóalj kivételével, szintén Budapesten helyezték el. (...) Az ezredtörzs és a pótzászlóalj-keret részére irodahelyiségül a Soroksári-út 41. sz. épület V. emeletét bérelték ki, a Budapesten állomásozó két zászlóaljat és a géppuskás osztagot az Üllői-úton fekvő »I. Ferenc József« honvéd gyalogsági laktanyában szállásolták el.

A csapatok elhelyezése szűk volt, mert ugyanabban a laktanyában, amelyben eddig egyedül csak az 1. honvéd gyalogezred volt, most még az újonnan felállított 29. és 30. honvéd gyalogezredek részére is helyet kellett szorítani.

Ezt a kedvezőtlen elhelyezést azonban csak ideiglenesnek tervezték, mert a budai oldalon, a Budaörsi-úton, az utóbbi két ezred számára korszerű, hatalmas és kényelmes laktanya, a mai »IV. Károly király«-laktanya épült, amelybe 1914 őszén kellett volna beköltözni.

A beköltözést megakasztotta a háború.”

A m. kir. 29. honvéd gyalogezred

A m. kir. honvédség új gyalogsági alakulatainak nem voltak békeévei. Megalakulásukat rövid hónapok múltán háborús készülődés, majd a szerb, az orosz és az olasz hadszíntéren vívott hősi harcok sora követte. A m. kir. 29. honvéd gyalogezred katonáit is – hasonlóképpen, mint a 30. gyalogezredbelieket – a I. Ferenc József honvéd gyalogsági laktanyában helyezték el. A Budapesten állomásozó I. és II. zászlóaljukat, valamint a jászberényi helyőrségben lévő harmadik zászlóaljukat – rákosmezei eskütételük után – parancs indította útba a szerbiai felvonulási és hadműveleti körletük felé. Idézzük most A magyar királyi budapesti 29. honvédgyalogezred és a magyar királyi 29. népfőlkelő gyalogezred hadtörténeti emlékkönyvét.

(A pótolhatatlan információkat hordozó emlékkönyv szerzőgárdájának élén az a De Sgardelli Caesar alezredes állt, aki főhadnagyként a gyalogezred egyik

A 29-ESEK DÍSZSZÁZADA AZ EZREDZÁSZLÓVAL, 1913-BAN.

A 29. HONVÉD GYALOGEZRED FRONTRA INDULÓ 11. SZÁZADA JÁSZBERÉNYBEN, 1914-BEN.

századparancsnoka volt, s az 1936-ban Budapesten, a Merkantil Nyomda égisze alatt megjelent kötetet a Magyar Katonai Írók Körének főtítkáráként állította össze.)

Nos, a kötet egyik, szerző megjelölése nélküli, úgy is írhatnánk, szerkesztőközösségi fejezetében olvashatjuk az alábbiakat.

„Az Uralkodó a Monarchia első mozgósítási napjának július 28-át jelölte meg. Mozdósították a IV. (Budapest), VII. (Temesvár), VIII. (Prága), IX. (Leitmeritz), XIII. (Zágráb), XV. (Szarajevó) és XVI. (Raguza) hadtest területéhez tartozó honvéd és népfelkelő, valamint a leitmeritzi és prágai Landwehr kerületéhez tartozó cs. kir. Landwehr és Landsturm alakulatokat, tehát a Balkán-csoportot és a B) csoportot, valamint a dunai flottillát.

A 29. h. gy. ezredparancsnokság 1914. július 25-én, szombaton este 8 órakor kapta meg az 1914. évi 4500/eln. ko. számú rendelet szerinti

A 29. HONVÉD GYALOGEZRED JELVÉNYE.

MAGYAR–OSZTRÁK–OROSZ KÖZÖS HŐSI EMLÉKMŰ AZ ÚZSOKI-HÁGÓN.

A SZURMAY-HADSEREGCSOPORT UZSOKI EMLÉKJELVÉNYE.

értékű harcfeleladatokat kaptak.) A tartalékos katonák ezreivel voltak telve a lak-tanyák és túl a rácson a hozzátartozók ezrei várakoztak, hogy még egy búcsú-ölelésre alkalom nyílják...”

A hadszíntérről pedig ekként tudósítanak a kötet „emléklapjai”.

1914. augusztus 20. II. zlj. észak felé biztosított megállás. I. és III. zlj. előnyomulás kelet felé. Ütközet Wlachowicznál. Győzelmes harc. Et. I. és III. zlj. tűzkeresztsége.

1915. január 14. Szurmay altábornagy saját személyére nézve elhagyta a Biala-állást, hogy január 15-én átvegye a 7-es és 40-es gyalog-hadosztályoktól a 8. lovas-hadosztályból, a 75. és 128-as gyalog-dandárokból és egy népfelkelő lovas-dandárból álló ungvölgyi hadseregcsoporthoz a parancsnokságát, hol az oroszok Csontosig nyomultak előre.

Január 22. A Kárpátokban 1–1½ méteres hóban megkezdődött a támadó hadművelet az Uzsoki hágóért. Az úton menetelt a 7. gyalog-hadosztály, az összes

mozgósítási parancsát. E részleges mozgósítási parancs alapján a m. kir. 29. honvédgyalogezred, a m. kir. 29. népfelkelő gyalogezred és a m. kir. 1. menetezred megkezdte mozgósítási munkáit.

(A menet alakulatok általában a tábori ezredek veszteségeinek pótlására voltak hivatva. Ez esetben azonban a 29-es menetezred ezredtörzsét, géppuskás-osztagát és hat századát a 29. honvéd gyalogezred állította ki, a többi hat századát pedig a 30. honvéd gyalogezred. Az ily módon tisztán 29-esekből, illetve 30-asokból kiállított zászlóaljok megkapták a menetzászlóalj nevet, amelyek az anyaezredükkel egyen-

tábori és nehéz tüzérség, a lovasság, a kocsizó-vonat és az intézetek. Minden más, így a 29. honvédgyalozred is a hegységen át, a hegyi utakon.

Április hó folyamán a legkeményebb harcokat vívtuk az Uzsoki hágóért és az Ung völgyéért. Április végén az orosz rohamok ellanyhultak és a hadsereg-

csoport átélte történelmének egyik dicsőséges szakasza ért véget. Ezen ténykedést a hivatalos sajtó május 8-án következőleg méltatta: „Az ellenség minden rohama és dühös támadása ellenére az Uzsoki-hágót nem tudta elragadni. Csoportunk, mely itt hónapokon át küzdött a hágó mindkét oldalán és tőle északra, sziklaszilárdan tartja állásait.”

E hős ezrednél szolgált egykor Sárbogárdi Mészöly Géza olimpikon sportlövő is; térjünk ki most életének néhány mozzanatára. (Győr Béla – Klész László: Katonaoimpikonok. Zrínyi Kiadó, 2012.) 1892–1895 között végezte el a budapesti császári és királyi gyalogsági hadapródiskolát. Szatmárnémeti, Miskolc, Komárom, Eger, Igló, Eperjes és Királyhida volt háború előtti szolgálatainak helyszíne, míg nem áthelyezését kérte a magyar királyi 29. honvéd gyalozredhez, ahonnan két év szolgálat után a

MÉSZÖLY GÉZA OLIMPIKON SPORTLÖVŐ.

mozgósításkor csapataival az elsők között érkezett a szerb harctérre. Később az orosz fronton a munkácsi magyar királyi 11. honvéd gyalogezred 4. zászlóaljának parancsnoka lett, csapataival visszafoglalta Cârlibabát (Románia) az oroszoktól. Ezután a nép csak „a kirlibabai hős” címmel illette. Háborús tevékenységének fénypontja a Gypsarka-hegycsúcs (Csehország) visszafoglalása volt a túlerőben lévő orosz csapatoktól. 1916 júliusában fogságba esett, és a szibériai Tomszk városában, majd Habarovszkban (Oroszország) raboskodott. Megszökött; nyolcszori letartóztatás után Szentpéterváron és Berlinen keresztül tért haza. A Tanácsköztársaság idején a Nemzetőrség szervezésével bízták meg Egerben. Fő célja volt, hogy a várost felszabadítsa a vörös uralom alól. 1919. május elsején ez meg is történt, ám Szamuely Tibor, a Tanácsköztársaság terrorszervezetének vezetője egy zászlóaljat küldött a felszabadítók megsemmisítésre. Menekülnie kellett. Orvtámadás következtében, kézitusában halt meg Egerben, 1919. május 4-én. A Gróber temető kertjében (63–64-es kriptá) helyezték örök nyugalomra.

Az 1912-es stockholmi olimpián vett részt sportlövőként. Tagja volt az 1333 találattal 10. helyen végzett hadipuska (200 – 400 – 500 – 600 m) csapatnak. A hadipuska 300 méteres küzdelmeiben 83 (43+40) találattal a 29., a hadipuska 600 méteres versenyszámban 54 találattal a 79., hadipuska összetett egyéni, 300 méteres számában (mivel az első testhelyzet után visszalépett) a 84. helyen végzett.

A hálás utókor

Budapest mai katonái a Budaörsi úti laktanya udvarán díszkertet avattak. A parancsnoki épülettől a Szurmay sétány vezet oda, ahol már áll a névadó uszoki hős bronz mellszobra. A Keleti-Kárpátokat az orosz seregektől hadtörténelmünk kegyes pillanatában sikerrel megvédő tábornok katonai erényeiről épp abban a laktanyában szóltak emelkedett hangon, amelyet a parancsnoksága alatt harcoló gyalogezredeknek építettek. S hogy el ne feledjük: Szurmay Sándor az első világháború utolsó éveiben, 1917 februárjában foglalta el a honvédelmi miniszteri bársonyszéket, vagyis épp akkor, amikor IV. Károly legfelsőbb elhatározásával engedélyezte, hogy nevét viselje a honvéd gyalogsági laktanya.

A történelmi idöket idéző laktanyában a dandár múltjához, összetett profiljához kötődő személyiségeknek állítanak emléket azon a területen, ahol – mint említettük – már egy 1927-es tervrajz szerint is díszkert volt. Az emlékhely alaprajza, fő motívuma a Szent Korona dőlt keresztje, ennek különböző pontjaira állították fel a tervezett szobrok talapzatait.

A NÉVADÓ BRONZ MELLSZOBRÁNAK AVATÓÜNNEPSÉGE A DÍSZKERTBEN.

LIGETI MIKLÓS

A dandár névadójának bronz mell-szobra – a neves szobrász, Ligeti Miklós alkotása – a Hadtörténeti Intézet és Múzeumból érkezett az alakulathoz.

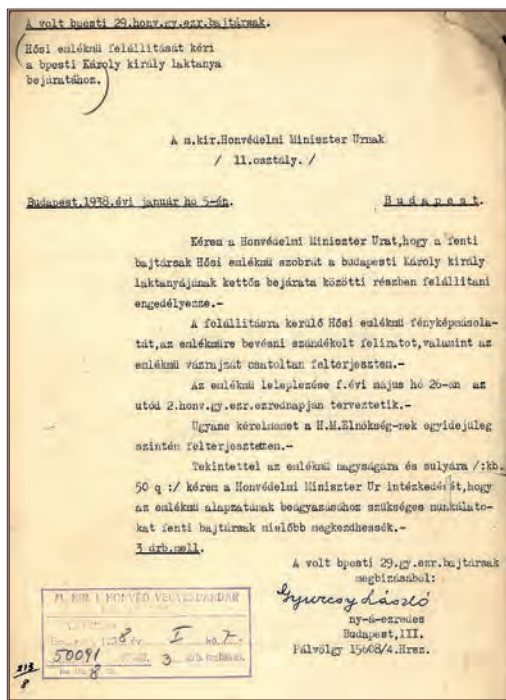
(HM HIM adatok: „Br. Szurmay Sándor altábornagy, 1860–1945. Bonz, 77 cm. J. hátul, középen: LIGETI MIKLÓS 1917 IV. Hadtörténeti M. Ltsz.: 041/Szo (KGY 4805). Adattár: L. M. emlékkönyve, Szurmay bejegyzése, Bp. 1917. V. 25-én.”)

Ligeti Miklós (1871–1944) Stróbl Alajos tanítványa volt, majd Bécsben és Párizsban tanult. A Parlamenten láthatók épületdíszítő munkájának rekvizitumai. Alkotásai közül is kiemelkedik a budapesti Városligeti Anonymus-szobor. Korának számos

katonaférfiját mintázta meg, köztük azt a Szurmay tábornokot, aki a következőket jegyezte fel a szobrász naplójába: „Ligeti mikor dolgozik, élénk szellemiségével még a nagy gondokkal terhelt modellt is minden ülésnél olyan dispozióba tudja hozni, hogy a modellt lelkét is lássa, és azt is tökéletesen bevitte alkotásaiba. Ezért csupa lélek minden műve, csupa élet egész műterme, de azért könnyű és szórakoztató nála a modellülés is.”

A dandár emléket állít itt Mária Terézia királynőnek, a cs. és kir. 32. gyalogezred létrehozójának, Schweidel József honvéd vezérőrnagynak, a szabadságharc Aradon kivégzett hős tábornokának, Budapest első városparancsnokának, Lahner György honvéd vezérőrnagynak, a szabadságharc hadbiztosának, hadfelszerelési és fegyverkezési főbiztosának, a szintén Aradon

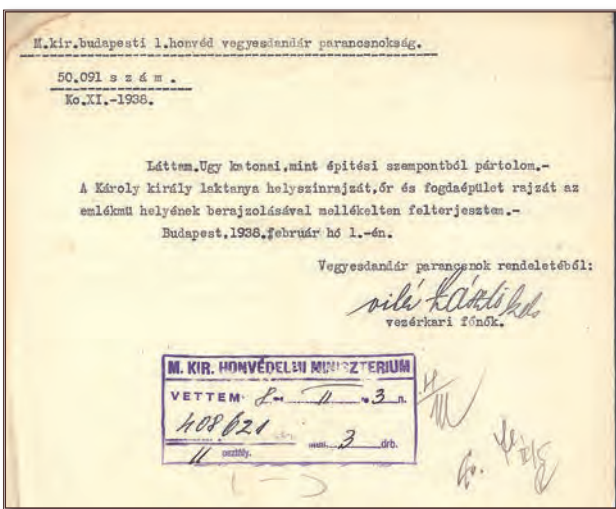
A 29-ES EMLÉKMŰ ELSŐ IRATAI.

Mindenek előtt a tények: a IV. Károly király honvéd gyalogsági laktanya ör- és börtön-épülete (mint arról már szó volt, az MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár mai parancsnoki épülete) előtt 75 éve, 1938. június 26-án leplezték le a 29. honvéd gyalogezred emlékművét...

Azt a történelem iránt érdeklődők mindig is tudták, hogy a

kivégzett hős tábornoknak. Összetett profiljukba tartozik a híradó és informatikai szakterület is, ezért Puskás Tivadarnak, a telefonhírmondó feltalálójának díszkerti bronz mellszobrát is felavatták már.

A magyar múlt hagyományainak őrzésére, hadtörténelmünk emlékeztetésére, a hős katonaelődök emléke előtti tisztelgésre oly sokat adó dandárnál élt egy legenda: valaha, valahol volt egy emlékmű a laktanya területén. De mivel sokáig nem bukkant elő bizonyító erejű irat, nem maradt fenn a történetekre utaló egyetlen kődarab sem, a legenda legenda maradt. Egészen 2013 májusáig, amikor is újabb csodaként előkerült néhány perdöntő dokumentum, s milyen a véletlen, ezen a tavaszon jelent meg egy könyv... De erről majd később.

IV. Károly gyaloglósaági lakánya -
1. Ör és Börtön épület
Toldalék 1:200

The floor plan depicts a semi-circular building with a central courtyard. The building is divided into several sections, each containing numbered rooms. The central courtyard is labeled '207' and '057'. The plan includes various dimensions and room numbers, such as 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100. The plan also shows a central staircase and a large central hall.

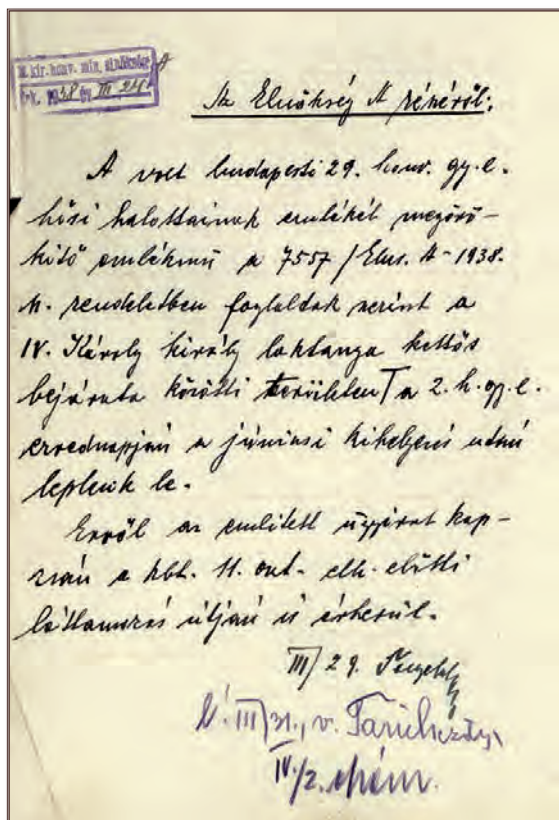
207
057

1:200

1. Ör és Börtön épület

Toldalék

AZ EMLÉKMŰAVATÁS ELSŐ IDŐPONTJA.

vár egy új tavaszt/S feltámad még és lesznek új csodák/Ha megfűjják a jászkun-trombitát!” – áll az ünnepi óda eredeti, utóbb kőbe véssett szövegében.

A m. kir. Honvédelmi Minisztérium elnökségének átirata szerint: „A volt budapesti 29. honv. gy. e. hősi halottainak emlékét megőrző emlékmű a 7557/Eln. A – 1938. sz. rendeletben foglaltak szerint a IV. Károly király laktanyája kettős bejárata közötti területen kerül felállításra és a 2. h. gy. e. ezrednapján a júniusi kihelyezés után leplezik le.”

Ám a már idézett „29-es” emlékkönyvben is olvashatunk az előzményekről, „A huszonkilencesek hősi emlékműve” címmel írt felhívásról.

„Még egy nagy adósságot kell letörlesztenünk. A 29-es hősi halottaknak még nincsen kőbevésett, ércbeöntött emléke. Gyurcsy László ezredes vezetése alatt a bajtársak lelkes csoportja fáradozik az emlékmű felállításán... Az előkészítő

taít, a felvésni szánt szöveget, valamint a tervezett elhelyezés vázlatát.

A vegyesdandári iratból kitűnik, a 2,07×0,57 méteres, a mai parancsnoki épület Budaörsi út felőli bejáratától mintegy 2,5 méterre tervezett emlékmű 50 mázsát nyomhatott, elől szuronnyal előretörő 29-es bakák dombozműve ékítette. Szövegét erre az alkalomra egy bizonyos Gyula diák írta, vagyis az a vitéz Somogyváry Gyula író, költő, újságíró, akinek akkoriban számos verse jelent meg ezen az álnéven.

„Mondd őt vitéznek, vilámnak, viharoknak,/Istvánkardjának – s ez mind szó csupán,/Mondd, hogy jobb hőse nem volt a magyar-nak/S csodák támadtak véres lábnyomán:/Mind szürke szó! – S ő meg nem hallja azt,/Szent szunnyadásban

A 29-ES HŐSI EMLÉKMŰ TERVEZETE.

bizottság minden lehető eszközt felhasznált arra, hogy a hősi szobor részére megfelelő anyagi fedezetet találjon. Sajnos eredménytelenül. Végül az előkészítő bizottság elhatározta, hogy felhívással fordul a bajtársakhoz. Akárcsak a harctéren, most is egyedüli biztos támpontunk a 29. honvédek bajtársi együttérzése lehetett. Szakvály (Löffler) Emil tábornok következő kérészójával fordult a mindig áldozatkész bajtársakhoz:

Kedves Bajtársunk!

Bizonyára Te is gyakran érzed azt a nyugtalanító, szinte vádoló érzést, amely mindnyájunkat elfog, valahányszor hősi emlékvatásról hallunk, s eszünkbe jut, hogy a mi feledhetetlen bajtársainknak, a volt 29. honvédegyalog- és 29. népfelkelőezred hősi halottainak még ma sincs maradandó emléke.

S ez az önvád annál keserűbb, mert látnunk kell, hogy még olyan ezredek bajtársai is, amely ezredeknek egész sorozó-vidéke megszállott területté vált, sorra emlékeznek meg legalább egy szerény emléktáblával ezredük hőseiről...

A 2. HONVÉDEGYALOGEZRED KATONÁI MANNLICHERÜKKEL.

RÓMAI KATOLIKUS ISTENTISZTELET AZ 1930-AS ÉVEKBEN.

S mi, akik büszkén vallottuk magunkat e mindig vitéz ezred tagjainak, nem nyugodhatunk meg addig, amig eleget nem tettünk az egykori ezred és halott bajtársaink iránt való szent kötelességünknek.

A háborút követő sanyarú gazdasági viszonyok közepette gyűjtést indítottunk e nemes cél megvalósítására. A szükséges költségek nagyobb részét sikerült is összeadnunk (az emlékkönyv tiszta jövedelmének felajánlásával – M. T. Gy.).

A díszes emléktábla – Manno Miltiades gyönyörű alkotása – gipszbe öntve készen áll s várja, hogy immár bronzba öntve, odakerüljön a budaörsi-úti lak-tanya főbejárata fölé, örök emlékül s örök lelkesítésül... A régi hűség, ezre-dünk becsülete s felejtethetlen halott hőseink kívánják tőlünk ezt az utolsó áldozathozatalt, utolsó kötelességet. Ők nem hagytak bennünket cserben soha. Feláldozták a legdrágábbat: életüket. Mi sem hagyhatjuk őket cserben, még holtukban sem, mert pirulnunk kellene dicsőséges szellemük előtt, ha a befe-jezés előtt torpanna meg a becsület munkája.”

GYAKORLATOZÁS SCHWARZLOSE-GÉPPUSKÁVAL.

Nem torpant meg... Manno Miltiades, a huszadik század (1879–1935) különös művész-polihisztor, különleges sportembere volt. Úszott, futott, de volt evezős, atléta és labdarúgó is. A kerékpáros és a síelő sportágakban is sikereket ért el. Los Angelesben, 1932-ben, a „rendes” olimpia részeként megrendezett szellemi olimpián, a művészeti versenyek kategóriában a Birkózók című alkotását ezüstéremmel díjazták. Ő tervezte az FTC labdarúgó-szakosztályának máig használt hivatalos, turulmadaras jelvényét. De egyes források szerint nevéhez kötődik a Kerepesi úti korabeli huszárlaktanya bejáratánál elhelyezett, lovasrohamot ábrázoló, bronzból öntött emléktábla terve is. A Budaörsi úton az emlékezés szent helye végül emlékmű lett, melynek domborműveként élt tovább a miltiadesi elképzelés. Ám 1945-öt követően az emlékművet elbontották, csak az a bizonyos legenda élte tovább egykori létezését.

Nos, a 29-esek emlékkönyvében azt is olvashatjuk, hogy a honvédelmi miniszter rendelete nyomán utasítást kaptak az 1920-as években újjászervezett

magyar királyi honvédség ezredei az egykori honvéd gyalogezredek hagyományainak ápolására. „Így a 29-es honvédek és népfelkelők egykori fészkeiben, a kelenföldi laktanyában elhelyezett m. kir. 2. honvéd gyalogezredre hárult az a feladat, hogy a mi ezredeink dicső harcairól az utódok ne feledkezzenek meg.” 1923-ban vitéz pávai Mátyás Sándor ezredes, ezredparancsnok elhatározta: „2 Honvéd” néven egy házilag sokszorosított ezredűságot alapít, amelyben ismertetik az elődök „örökéletű harcait”. A lapalapító emelkedett hangú bevezető cikkében fogalmazta meg szándékait.

„Fénylő múltunkból nem maradt más, mint az összetört s poraiból nagy nehezen újra éledni kezdő jelen... és Ti, akikhez szólok most, ennek a jelennek vagytok a fiai, építői, gondos kertészei.

Célunk egyszerű, becsületes.

Ezredem a volt 29. honvéd és 29. népfelkelő ezredek örökébe lépett; nevük nagy és fénylő, tetteik örökéletűek – és Ti, Bajtársaim, fiai vagytok ezeknek a hős apáknak.

ZÁRTRENDSZERŰ KIKÉPZÉS AZ 1930-AS ÉVEK VÉGÉN.

ÜNNEPSÉG A IV. KÁROLY KIRÁLY LAKTANYÁBAN, AZ 1930-AS ÉVEKBEN.

Minden fiúnak legszentebb kötelessége, ha apjának nyomdokaiba lép, követendő tetteit szívében a fiú áhítatával ápolja és méltó igyekszik lenni a névhez, melyet most Ő visel...”

Az újság, melynek egy példánya sem maradt ránk, az elődezred háborús történetéből kívánt mozzanatokot leköszölni, ezzel is ápolva a hagyományokat, „családdá összeforrasztani azokat, akik voltak és vannak”. Ideális, léleksimo-

gató képet is felvázoltak akkor: „egy a családtagok közül középre ül és mesélni fog nektek igaz történeteket, vértforraló, lázba hozó eseményeket; hozzásegít, hogy felidézzük a még friss múlt lelkeit, árnyait s hosszú sorban vezessük el őket szemeitek előtt.”

Az utódalakulatról szól 2013 ünnepi könyvhetére megjelent, „Legyetek eskütökhöz hívek mindhalálig!” A budapesti magyar királyi „József nádor” 2. honvéd gyalogezred a második világháborúban című könyv. Babucs Zoltán és Szabó Péter hadtörténész szerzőpáros „helyszíni tudósításokat” is közlő köte-

ÜNNEPSÉG A LAKTANYÁBAN, TÖBBEK KÖZÖTT JÁNY GUSZTÁV VEZÉREZREDES ÉS JÓZSEF KIRÁLYI FŐHERCEG TÁBORNAGY JELENLÉTÉBEN, 1942-BEN.

tükben írják: a budai 2. gyalogezredet 1921. május 25-én a Nemzeti Hadsereg budapesti vadászszázlójából, a szolnoki gyalogezredből és a ceglédi gyalogezred egy zászlójából szervezték meg. Az első „toborzott” újoncok a trianoni békediktátum életbe lépését követően, 1922. január 15-én vonultak be a 2. gyalogezredhez. Miután a Nemzeti Hadsereg a Magyar Királyi Honvédség elnevezést vette fel, a budai 2. gyalogezred magyar királyi 2. honvéd gyalogezreddé változott... A magyar királyi honvédség alakulatait – Horthy Miklós kormányzóságának 10. évfordulója alkalmából – 1930. február 26-án a magyar hadtörténelem jeles személyeiről nevezték el. A budapesti 2. gyalogezred József nádor nevét vette fel. A hivatalos indoklás így szólt: „József nádor sokat tett Magyarorszáért. Az utolsó nemesi felkelésnek is ő volt a főparancsnoka 1809-ben. A jelenlegi 2. honvéd gyalogezred az egykori Jászkun területéről (kerület – a szerzők) kapja legénységét: a Jászkun terület főkapitánya a nádor volt.

A 2. gyalogezred egyes csapattestjeinek elhelyezését illetően a budapesti Ferenc József gyalogsági laktanyában levő ezredtörzsnek és a II. zászlójának 1921. május 29-én három szálláshelyet jelöltek ki. Részei a főváros egyik legmodernebb laktanya-együttesébe, a Budaörsi úton fekvő, IV. Károly királyról elnevezett laktanyába, a budavári Nándor laktanyába, valamint a gellérthegyi Citadella laktanyába kerültek át. A ceglédi 2/III. zászlóalj honvédjeinek a helyi laktanya, míg a szolnoki 2/I. zászlóaljnak az 1894-ben a vasútállomáshoz köze-

li Laktanya úton felépített, kétszintes, volt 68-as gyalogsági laktanya adott ott-hont. Mivel a ceglédi laktanya szűkösnek bizonyult, a 2/9. puskásszázad ideiglenes jelleggel Budapesten nyert elhelyezést.

Az 1940 decemberétől tényleges katonai szolgálatát teljesítő Varsányi Gyula szakaszvezető, a kötet tanúsága szerint, ekképpen emlékezett vissza kaszárnyabeli életére.

„Ez egy nagy laktanya volt nagy udvarral, amely épületekkel volt körülvéve. Volt ott tiszti épület konyhával, legénységi épületek, hisz nem csak gyalogság, hanem más, műszaki, híradós stb. alakulatok is, raktárak, és kantin is, ahol kimért szeszest is lehet fogyasztani asztalok mellett. A másik felében üzlet volt, ahol élelmiszert és vegyi árut is árusítottak. Volt még orvosi rendelő is, ahol havonta megvizsgáltak, voltak gyengélkedő szobák, ahol a könnyebb betegek fekhettek. Itt a talaj mindenütt emelkedett, vagy lejtett, kivéve a laktanya épületét. Ennek különösen akkor volt jelentősége, amikor hó, vagy eső esett és ez megfagyott, ezáltal nagyon csúszóssá vált. A laktanyaudvaron volt a sorakozó, és ezen a csúszós talajon kellett különböző alakzatokat felvenni, mely a síkosság miatt szinte lehetetlen volt, majdnem mindenki elesett (...) A laktanya kétemeletes volt. Én az első emeleten az egyik szobában kaptam elhelyezést, ahol 24 db kétemeletes és 1 db egyszintes ágy volt, melyet a szobaparancsnok foglalt el, aki szakaszvezető volt. Tehát negyvenkilencen laktunk egy

KÉSZÜLŐDÉS ESKÜTÉTELRE TÉLVÍZ IDEJÉN.

A 29-ESEK HŐSI EMLÉKMŰVÉNEK
AVATÁSA 1938. JÚNIUS 26-ÁN.

AZ EMLÉKMŰAVATÓ EGYIK SZÓNOKA.

DÍSZMENET AZ ÜNNEPSÉGEN.

szobában, itt aludtunk, étkeztünk és töltöttük el azt az időt, ami a napi kivonulások és gyakorlatozások után volt. A szobában volt még 2 db hosszú fenyő asztal és 4 db fenyőpad is melyek az asztalokra voltak felfektetve. Ezek nem voltak felhasználva, mivel minden esetben állva, vagy a ládákra ülve fogyasztottuk az ételeket. Volt még a szobában széntüzelésű kályha is. A vaságyakon szalmával töltött nagy betét volt fekhelynek. A párna szintén szalmával kitömött lapos zsák volt. A szoba mellett mosdóhelység volt, két oldalt bádoggályú, belefojt a csapokból a hideg víz. A körletben volt még a kagylós ülő WC. Kéthetenként fürödtünk, illetve zuhanyoztunk a felettünk lévő emeleten.”

1938-ban a 2. gyalogezred legfőbb ünnepélyes rendezvénye elődeze, a budapesti 29. honvéd gyalogezred hősi emlékművének leleplezése volt, amelyre június 26-án került sor. (Az eseményt eredetileg a májusi ezrednapra tervezték, de későbbre halasztották, mivel a csapattestek Esztergom-táborban és környékén, május 23-tól harcszerű lövészetet hajtottak végre.)

„Az árkászszázad elkészítette a dísztribünöket, s a laktanyát díszbe öltöztet-

JÓZSEF KIRÁLYI FŐHERCEG TÁBORNAGY ÜNNEPI SZEMLÉJE.

A 2/II. ZÁSZLÓALJ DÍSZSZÁZADA A LAKTANYA ELŐTT.

JÓZSEF FŐHERCEG ELHALAD A DÍSZSZÁZAD ELŐTT.

ték. Németh Béla alezredes parancsnoksága alatt – soron és renden kívüli díszben – a 2/I. zászlóalj állományából három-három fő- és altiszt és négy honvéd küldöttsége felkereste József nádor V. kerületben található szobrát, s megkoszorúzta azt. Délelőtt, 10 órai kezdettel a római katolikus tábori misét a Károly laktanya belső udvarán, a református istentiszteletet pedig a laktanya külső udvarán tartották meg.

A délben kezdődő ünnepségen a meghívott előkelőségek mellett az ezred helyben állomásozó tisztjei is részt vettek. A 2/II. zászlóalj állományából összeállított díszszázad a laktanya bejárata elé zászlóval vonult ki. Előírt öltözetük a következő volt: sisak tölgyfagallyal, kimenő ruha, puska, derékszíj. Az ünnepélyes rendezvény megnyitó beszéddel kezdődött, s ezt követően leplezték le az emlékművet. A leleplezés pillanatában az ezredkürtös a »Vigyázz!« jelet fújta, amelyre a díszszázad puskával tisztelgett. Az ünnepi beszéd elhangzását követően Gyula diák alkalmi ódája hangzott el, s Zalay József nyugállományú címzetes altábornagy átadta az emlékművet öccsének, az ezred parancsnokának, Zalay Károly ezredesnek. Az emlékmű leleplezésének záró mozzanata akkor következett be, amikor a díszszázad 13 óra 45 perckor elvonult az emlékmű előtt...

A DONNÁL OTT VOLTAK IKEREZREDÜK KATONÁI, A 32-ESEK.

A gyalogezred részt vett a második világháború több véres ütközetében, előtte azon felvidéki, erdélyi, délvidéki műveletekben, amelyek nyomán ismét „magyar zászlók lengtek ezredéves határaink felett...”

1942-ben – ahogy a magyar királyi honvédség többi alakulatánál – a 2. gya-

A „2-ESEK” IMMÁR A FRONTON, EGY LELŐTT SZOVJET VADÁSZGÉP RONCSAINÁL.

logezrednél is a keleti hadszíntéri harctéri szolgálatra, illetve a megszálló tevékenységek ellátására szánt csapattestek mozgósítása, illetve személyi állományának, fegyverzetének és felszerelésének összeállítása jelentette a legfőbb feladatokat. A m. kir. honvédség átszervezése során az év második felétől a 2. gyalogezeredet mint hadrendi elemet megszüntették, személyi állománya és alegységei az újonnan felállított alakulatok magját képezték. Az ezredparancsnokságból létrehozták a budapesti 1. gépkocsizó lövészezred parancsnokságát. A tisztikar és az altiszti kar egyik része hadibeosztást kapott, másik része az átképző tanfolyam elvégzését követően a gyorsfegyvernemhez, valamint a

EBÉDOSZTÁS A 32/III. ZÁSZLÓALJ EGYIK PUSKÁS RAJÁNÁL.

„Budapest” őrszászlóaljhoz került. A 2/II. zászlóalj hivatásos és továbbszolgáló állományát a kecskeméti 3/II. harcokocsizászlóaljhoz, míg a 2/III. zászlóaljét a jászberényi 1/II. harcokocsizászlóaljba osztották be. A 2. gyalogezered zászlóaljainak pótkeretei – törzspótszázadai – a továbbiakban is fennmaradtak.

A magyar királyi „József nádor” 2. honvéd gyalogezered hivatalosan 1942. szeptember 30-án fejezte be közel huszonkét esztendőös működését. Az ezred történetét ismertető korabeli összeállítás záró sorai ekképpen hangzottak: „A 2. gyalogezered minden tagja, bármilyen beosztásba is kerül, egyet mindenestre magával visz. A kimagasló bajtársi szellemet és munkakedvet, ami az ezredet fennállása óta jellemezte. Ha pedig a kötelesség a tettek mezejére szólítja őket, akkor is lelkiükben mindig derék kettesekhez méltóan fognak küzdeni Istennel az Ezeréves Magyarországért!”

Epilógus

Állnak tehát az egykori kincstári gyalogsági kaszárnya falai, külső szemlélődő számára megkapó eredetiségükben. Ennek elismeréseként az épületegyüttes a fővárosi közgyűlés 54/1993. (1994. II. 1.) számú rendelete alapján felkerült Budapest helyi védettségű értékeinek jegyzékébe.

Áll tehát az MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár katonáinak szállást adó laktanya, amely – miként arról már szó volt – egykor az utolsó osztrák császár és magyar király nevét viselte. Bejárata felett 1919-ben, történelmünk rövid pillanatában, Pogány József politikai, hadügyi népbiztos utasítására a német szociáldemokrata Bebel neve díszelgett. Mígnem a „H. M. 25. 658/elnökség 1947. sz. rendeletének melléklete” 1947-ben már a forradalom költőjéről, Petőfi Sándorról elnevezett laktanyaként említi a „XI. Budaörsi út 49–65.” szám alatti kaszárnyát, amelyet akkor éppen „Buda dél” internálótáboraként használt az államrendőrség.

E kötetben nem szoltunk más, e falak között ideig-óráig állomásozó alakulatokról. Nem említettük, hogy 1944. október 12-én (a később a nyilas hatalom idején a Gestapo kezére adott, majd feleségével együtt öngyilkosságot elkövető honvédelmi miniszter) vitéz csatai Csatai Lajos vezérezredes rendeletet adott ki: „Hazánknak a keleti veszedelemmel: a szovjet bolsevizmussal vívott élet-halál harcában, a még rendelkezésre álló emberanyag legjavából egy új elithadosztályt, a Szent László Hadosztályt állítom fel.” Az alakulat formálisan 1944. október 17-én, a IV. Károly király laktanyában jött létre, s itt kezdődött meg tényleges megszervezése is.

Ugyancsak nem tettünk említést az 1945-ig e laktanyában működő Központi Híradó Iskoláról és utódintézetéről, az 1949. júliusi kormányrendelettel megalakított fegyvernemi tiszti iskoláról, ahol – a Puskás Tivadar Híradó Bajtársi Egyesület és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Híradó Tanszéke által közösen gondozott, híradótiszt-képzésről szóló, 2008-ban megjelent kötet szerint – „A képzés során nagy hangsúlyt helyeztek a gyakorlati felkészítésre. Az iskolához legközelebb eső gyakorlótérként a Sashegy keleti lejtője szolgált.”

Egy laktanyai alakulattörténeti munka tárgya lehet majd a Budaörsi úti beszállások valamennyi részletének felidézése, az 1945 utáni haderő (az 1951. június elsejéig Magyar Honvédségnek, majd ezt követően Magyar Néphadseregnek, végül pedig 1990. március 15-től ismét Magyar Honvédségnek nevezett haderő) alakulatainak egy kötetbe szerkesztett bemutatása. A ma katonái, törekvéseik jegyében így írnának újabb fejezeteket laktanyájuk történetének lapjaira.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK:

HL HM 9/a o. 226. d. (1913)
MKSM (Militärkanzlei Seiner Majestät – Ő Felsége Katonai Irodájának irattára Bécs, Kriegsarchiv) 17-2/5 - 1917. 1304. d.
BFL 1407.b III. 2066/1913
BFL 1407.b III. 120300/1913
BFL 1407.b III. 103388/1913
BFL 1407.b III. 145975/1914
BFL 1407.b IV. 61567/1927-III.
BFL 1407.b IV. 368/14
BFL 1420 IV. 5. d. (1919–1927)

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Harmincas honvédek élete a halálmezőkön (Összeállította: dr. Paulovits Sándor. Kecskemét, 1939. Hungária Nyomda.)
A magyar királyi budapesti 29. honvédgyalozezred és a magyar királyi 29. népfőlkelő gyalozezred hadtörténeti emlékkönyve (Összeállította: De Sgardelli Caesar alezredes. Budapest, 1936. Merkantil Nyomda)
Babucs Zoltán – Szabó Péter: „Legyetek eskütökhöz hívek mindhalálig!” *A budapesti magyar királyi „József nádor” 2. honvéd gyalozezred a második világháborúban* (Nagykovács – Budapest, 2013. Püldo Kiadó.)
Ravasz István: *Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914–1945* (Budapest, 2002. Püldo Kiadó.)
Sallay Gergely Pál: *Mindent a hazáért!* (Budapest, 2010. Zrínyi Kiadó)
A magyar híradótiszt-képzés története (1931–2008) (Készült a ZMNE nyomdájában, a ZMNE Híradó Tanszék gondozásában, a Puskás Tivadar Híradó Bajtársi Egyesület közreműködésével Budapesten, 2008-ban.)
Győr Béla – Klész László: *Katonaolimpikonok* (Budapest, 2012. Zrínyi Kiadó)
1868. évi XLI. törvénycikk a honvédségről (www.1000ev.hu)
1879. évi XXXVI. törvénycikk a közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség beszállásolásáról (www.1000ev.hu)
1894. évi XX. törvénycikk a székes fővárosi Újépület, a Károly-, József- és Flórián-laktanya és a Gellérthegy erőd értékesítéséről (www.1000ev.hu)
1895. évi törvénycikk a közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség beszállásolásáról szóló 1879. évi XXXVI. törvénycikk némely szakaszának módosításáról (www.1000ev.hu)
1912. évi XXXI. törvénycikk a honvédségről (www.1000ev.hu)
Siklóssy László: *Hogyan épült Budapest? (1870–1930).* (Közreadta a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1931-ben, Budapesten.)
Feith László: *Történelmünk jelképei* (Magyar Honvéd 2009/11. és 12. szám.)

A szerző, M. Tóth György, 1981 novemberében kötelezte el magát a katonaujságírói hivatás mellett. A Zrínyi-gyűrűvel is elismert újságíró a Magyar Honvéd magazin olvasószerkesztőjeként ment nyugállományba 2012 decemberében. A magazinnál és a jogelőd lapoknál eltöltött évtizedek alatt számos publikációja jelent meg

az első szabadon választott Országgyűlés honvédelmet, haderőt érintő döntéseiről, szakterülete, a védelemgazdaság kérdéseiről, a honvédelem területén dolgozó alkalmazottak mindennapjairól. A magazin hasábjain hadtörténelmi epizódokat tárt az olvasók elé szent ereklyéink és mindenkori őrzésük történetéből, s tudósított arról, hogy a ma katonái 66 év után 2011 májusában, a Parlament kupolatermében vették át ismét a Szent Korona, a koronázási jelvények oltalmazásának nemes szolgálatát. E kötet a honvéd koronaöröknek is otthont adó laktanya történetébe enged bepillantást.

